

VRTEC

LETNIK 71

UREDIL

FR. LOČNIŠKAR

VB182 IV

V LJUBLJANI 1940/41

Izdala »Slomškova družba« v Ljubljani

Za tiskarno v Ljubljani: Jože Kramarič

ARTEC

LETNIK 71

PREDA

PR. LOONISKAR

28132 8,8

V. LICHNI JANI 1904

Iskustvo, znanje, delo, in ljubezen

Na izdajo v Ljubljani, leta 1904

Kazalo

Pesmi

Ahačič Konči: Aprilska	315
Bidovčeva Martina: Domovina	144
Campa Ivan: Otrok se pogovarja z lutko	109
Marija poje uspavanko	121
Čičo Stojan — Bevk: V kovačnici	172
Debeljak Anton: Pesem o kosu	327
Koritnik Griša: Ob začetku šol- skega leta	2
Kje so tiste rožice	25
Zadovoljni ptič	69
Samosrajčnik	75
Padlemu očku vojaku	81
Domovina, naš dragulj	121
Nočni čuvaj	197
Uspavanka	201
Zimsko veselje	214
Suščeva	241
Zvonček	241
Mlada kri	312
Kunčič Mirko: Mati	299
Prva piščalka	318
Naš ded	334
Pomlad	343
Uspavanka	336
Langerholz Jan.: Sladkosneda Metka	2
Prvič v šolo	36
Maksimov: Pismo Miklavžu	144
Moj psiček	272
Mausser Karel: Sveta noč	127
Božič delavskega otroka	134
Spomin	219
Velikonočno jutro	282
Meško Ksaver: Molitev v noči	41
Pojdimo v Betlehem	143
Prisega	161
Zadnja pomlad	299
V noči	328
Ocvirk Zdravko: Zdaj bo pomlad Veš, mamica	301
Sever Fr.: Trgatev	78
Tinček piše Miklavžu	151
Koledniška	189
Zimska	234
Strniša Gustav: Jesen	25
Uboga	117
Novo leto	161
Naša šola	190
Izgnanec	237
Velika noč	281

Svjatoslav: Prva šola	37
Volkova pogodba	75
Herodeževi tolovaji	144
Mišo se je izgubil	261
Winkler Venceslav: Naša kri	2
Pustna	201
Veliki petek	282

Pripovedni spisi

Bajt Fr.: Alkohol in razum	64
Campa Ivan: Zgodba o ubitem kamenčku	22
Čiček Franjo: Vesele zgodbe iz slavnih Pukš	235, 276, 313
Dodič Ivan: Trije bratje	9
Pripovedka o zvonu v Blejskem jezeru	34
Luca	55
Planike	255
Drekonja Ciril: Dete	253
L'Ermite Pierre: Razžaljeni Je- zušček	141
Golobič Angela: Zvonček sreče	327
Jezernik M.: Mukec	335
Kmet J.: Zadnja pravljica	212
Solze sv. Neže	332
Krivec Jože: Pastirček Mihec	88
Jožek je dobil mačeho	289
Ptička gradita gnezdece	337
Kunstelj France: Skopuh in za- klad	215
Kveder Pavle: Studenec v Mišjem dolu	20
Primskovska romarja	51
Lampič Jan.: Dve solzi	330
Langerholz Jan.: Joža od Save	173
Mausser Karel: Matizljav Janezek Jesenski spomin	8
Moja prva polnočnica	87
Otroške sanje	139
Meško Ksaver: Moje poti	256
Milota Jan.: Princ iz pravljice	250
Zajčki in hrček	19
Polda Tone: Vreča peska	232
Bajtarski Miklavž	95
Trije kralji	131
Beganica brez oljke	170
Prva piščalka	300
Sever Sonja: Bebček Miha	339
42, 82, 122, 165, 202, 243, 283, 322 Božične sanje	3, 322
	154

Sicherl Janko: Zlati oltarček . . .	59
Slapšak Julij: Lenuhi	54
Šeško Tone: Petelinka	217
Okamenela čreda	257
Tavčar Angela: Zakleti graščak . .	11
Jezuškov kruh	168
Odrešenik z venčkom	297
Toracca Francesco-Golobič	
Ang.: Delo na sveti božibni dan	127
V. J.: Premetena gospodinja	8
Trije pogledi	10
Lev, osel in lisica	21
Volkov: Starčkova smrt	273
Winkler Venceslav: Drevo na	
hribu	14
Gingatajeva pot	48
Cesarjeva hruška	207
O veliki lakoti	329
Zupančič Franeka: Marijina	
grlica	179

Igra

Polak Marija: Otrokove želje . .	113
----------------------------------	-----

Pouk in zabava

Ahačič Konči: Miček — tiček . .	36,
78, 112, 155, 194, 235, 273, 318,	344
Hafner Krista: Iz dnevnika Pe-	
tačeve Anče	55, 76, 110, 152,
191, 231, 269, 311,	342
Kosi Anton: Kamenčki v kurjem	
želodčku	268
Kveder Pavle: Kako so skrbeli za	
moč in spretnost telesa stari na-	
rodi	31, 60, 102, 147,
V led vklenjena zemlja	224

Zimsko spanje živali	259
Lebar Anica: Potovanje zlatega	
hrošča	30
M. A.: Razvoj letalstva	226, 262
Vojna mornarica nekdanj in sedaj	302
Paljk Leopold: Razbojnik v gozdu	65
Trtnikov Lojze in njegovi zajčki	69
Pirc Ciril: Sprehodi pod nebesnim	
obokom	71, 99, 145,
181	
Podlogar Leopold: Železniki . .	26
Sicherl Janko: Je bela cesta ugla-	
jena	97
Tam na bloških gričih	220
Ptičice prosijo	250
Skrbinšek Milan: Dijaško dile-	
tantsko društvo	115, 156, 195,
233, 274, 316,	346
Š. Fr.: Teden dni prezgodaj	194
Lukasova kolesa	345
Kopel pomaga	345
Urh Jelka: Sprehod po Sarajevu .	106
Vipi: V Dalmaciji sem čul	64
Zgodovinska spremenba	321
Drobiž 56, 58, 77, 162, 239, 242,	296
Otroška pisma 38, 79, 118, 158,	
198, 238, 278, 319,	348
Listnica uredništva 39, 159, 239,	348
Uganke	40, 80, 120, 159, 200,
240, 280,	320

Reševalci ugank na ovitku.

Slide

Naslovne in vinjete narisal Fr. Podrekar. Ostale: Ahačič Konči, Gaspari Oton, Godce France, Kveder Pavle (uganke), Piščanec Elda, Podrekar France, Prunk Ksenija, Sedej Maksim, Smrekar Hinko, Uršič Franc, Znidaršič Anton.

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

1

SEPTEMBER
1940/41
Letník 71

VÍTEC

Vsebina

Slovenska mladina svojemu kralju	1
Naša kri (<i>Venceslav Winkler</i>)	2
Ob začetku šolskega leta (<i>Griša Koritnik</i>)	2
Sladkosneda Metka (<i>J. Langerholz</i>)	2
Bebec Miha (<i>Sonja Sever</i>)	3
Matizljav Janezek (<i>Karel Mausser</i>)	8
Premetena gospodinja (<i>I. V.</i>)	8
Trije bratje (<i>I. Dodič</i>)	9
Trije pogledi (<i>I. V.</i>)	10
Zakleti graščak (<i>Ang. Tavčar</i>)	11
Drevo na hribu (<i>Venceslav Winkler</i>)	14
Princ iz pravljice (<i>Jan Milota — R. Ž.</i>)	19
Studenec v Mišjem dolu (<i>Pavle Kveder</i>)	20
Lev, osel in lisica (<i>I. V.</i>)	21
Zgodba o ubitem kamenčku (<i>Ivan Čampa</i>)	22
Kje so tiste rožice (<i>Griša Koritnik</i>)	25
Jesen (<i>Gustav Strniša</i>)	25
Železniki (<i>† Leop. Podlogar</i>)	26
Potovanje zlatega hrošča (<i>A. Lebar</i>)	30
Kako so skrbeli za moč in spretnost telesa stari narodi (<i>Pavle Kveder</i>)	31
Pripovedka o zvonu v Blejskem jezeru (<i>I. Dodič</i>)	34
Iz dnevnika Petačeve Anče (<i>Krista Hafner</i>)	35
Prvič v šolo (<i>J. Langerholz</i>)	36
Miček — tiček (<i>Konči Ahačič</i>)	36
Prva šola (<i>Sojatoslav</i>)	37
Naša pošta	38
Skrite stezice	40

Naslovno sliko in vinjete izyršil *Fr. Podrekar*.

»Vrtece« izhaja vsakega prvega v mescu, devetkrat med šolskim letom, in velja s tremi knjigami »Vrtčeve knjižnice« pri skupnem naročilu 25 din, ali deset mesečnih obrokov po 2,50 din. — Za posamezne naročnike je naročnina 30 din. — List izdaja »Slomškova družba« v Ljubljani. Zanj odgovarja Ivan Štrukelj. Glavni in odgovorni urednik Fr. Ločniškar v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Sklep uredništva je 5. dan v mescu. — Uprava »Vrtca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (H. Ničman). — Tiska ga Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Štev. 1

1940/41

Letnik 71

Slovenska mladina svojemu kralju

P E T R U I I .

k osemnajstemu rojstnemu dnevu

*V težkih dneh, ko okrog nas
zgrnil se je vihre piš,
mladi, ljubljeni naš kralj,
v miru rojstni dan slaviš.*

*Okrog Tebe zbrani smo,
prosimo srčno Boga:
Tebi, Jugoslaviji,
mir in srečo Bog naj da!*

Winkler Venceslav

Naša kri

Glej, oblak gre za oblakom težkim mimo
in kot trs ograda za ogrado pada,
nam za borbo širijo se pleča mlada:
smo, ostanemo, trpimo in živimo!

Naša kri je črst cement za vse svetove,
nebotičnike ameriške drži,
v azijskih železnicah ves čas brni,
v Afriki pustoši in gradi gozdove.

Spet je velik in vihar se v njem razlije,
gre čez gore, sahne, v tihi veter splashne,
vse na novo spet iz kraškega skalovja dahne,
kot se sonce skozi zimski mrak prebije.

Griša Koritnik

Ob začetku šolskega leta

Že šolski zvonček spet cinglja:
Podvizaj se, mladina,
bistriti treba bo duha,
krečiti moč spomina!

Za nami je prirode čar,
kopanje in planine,
prešël je sladki čas utvar,
kot vse veselje mine.

Znosimo pod duhovni krov,
kar zbrali smo v naravi,
obliko lično dôbi snov
po umski predelavi.

Pri uku pa nam dobri Bog
svoj blagoslov dodéli:
da znanje reši nas nadlog,
da bomo pravo živeli!

J. Langerholz

Sladkosneda Metka

Letos ajda je cvetela,
pa jo brala je čebela,
sladko strd domov nosila,
z njo se Metka bo gostila.

Ker je pridno brala »muha«,
ajda nam bo dala kruha.
Metka pa bo h kruhu sedla,
mislite, da bo ga jedla?

Z Minko se je že zmenila:
belega ji bo nosila.
Saj ta Metka sladkosneda
črnega ne jé — seveda!

Sonja Sever
Bebec Miha

Ilustriral M. Sedej

Vas, v kateri je zagledal mali Mihec luč sveta, ni bila ravno majhna. Vlekla se je kakor dolga kača ob vznožju visokega gorovja, spremljana od bistrice Rečice. Skoraj pol ure hoda je bilo od prve do zadnje hiše. Zato ni čudno, da so jo imenovali Dolga vas.

Prijazno so mežikali pomladni sončni žarki čez greben, mehko so pobožali kmečke hišice in toplo oplazili vaški zvonik, ki je s svojo šilasto glavo bedel nad dolgo faro. Posebno prijazno pa so posijali na mali holm, ki se je dvigal na koncu vasi. Tu je stala pod orjaškim orehom, kakor pod varnim dežnikom, mala kočica. Onemogla, kakor trudna starka, je slo-nela ob mogočnem deblu. Gorje, če bi kdo posekal oreh, pri priči bi se sesula v prah. K sreči pa ni bilo v vsej Dolgi vasi tako zlob-nega človeka in kočica, dasi močno vegasta, je še pridno varovala pred dež-jem in mrazom ubogo vdovo s sinčkom Mihcem in kozo sivko.

Sončni žarki so prilezli do okenca in rahlo potrkali na šipo.

»Mihec, Mihec, pridi ven, na zeleno trato, da se poigramo!«

Mihec bi prav rad sledil vabilu, toda bil je še mnogo, mnogo premajhen, da bi sam odprl duri, a mamice že ves popoldan ni bilo doma. Šla je k županovim na dnino, služiti kruh. Sladko se smehljaje je ležal malček v svoji pisani zibelki in z drobnimi ročicami lovil zlate pramene, ki so radovedno stikali po izbi. S svojimi temnimi očmi je napeto sledil plesu brenččjih muh nad seboj. Tudi če se mu je katera nagajivo usedla na nasek, se ni razjezil. Nasprotno, še bolj so se mu usteca širila na smeh.

Nenadoma, glej, je pokukala v zibelko mala miška. Ko jo je Mihec opazil, je živo zacepetal od veselja. Miška se ni prestrašila, zaupno je celo splezala nanj in ga hudomušno gledala s svojimi drobnimi očki. Mihec bi rad prijel živo igračko. To se pa miški ni zdelo pametno in spretno se je izmikala njegovim nerodnim peščicam. Vse bolj jo je zanimala skorjica kruha, katero je fantek malo prej sesal. Iztaknila jo je v njegovi blazinici in smuk! z njo zbežala. Mihec je razočarano gledal za drobnim gostom, toda kmalu se je potolažil in spet napeto opazoval ples veselih muh in s prstki lovil sončne žarke. Miška, muhe in sončni žarki, to so bili njegovi tovariši v dolgih, samotnih urah. Tako dobro se je z njimi zabaval, da se nikoli ni jokalo.

Sonce se je počasi poslavljaljo, muhe so se skrile po koteh in tudi miške ni bilo več na spregled. Toda Mihec ni ostal dolgo sam, kmalu so se odprla vrata in vstopila je mama.

»Mihec, Mihec!« je že na pragu ljubeče klicala svojega otroka. Toda glej, sinček se ni zmenil za mili mamin glas. Niti glavnice ni okrenil. Smehljaje se je strmel kar naprej skozi okno za poslednjimi sončnimi žarki.

»Mihec, Mihec!« ga je ponovno poklicala mati, toda spet zaman. Mihec se ni ozrl. Mamin obraz je postal silno žalosten. »Moj Bog!« je zaskrbljeno zašepetala. »Mar je res siromaček gluhi?« Brž je odložila culo, pristopila k zibelki in se sklonila nad otroka. Ta hip je Mihčev obrazek zasijal od sreče. Živo je zamahal z ročicami in rad bi zaklical: »Mamica, mamica!« Toda iz grla se mu je izvil le nenačuden, grgrajoč glas.

Kakor z ostrim nožem je prebodlo materino srce spoznanje: »Mihec, moj angelček, je res gluhi!« Vsa žalostna je skrila svoj obraz v njegovo blazinico in bridko zaihtela.

Mihec jo je začudeno gledal s svojimi velikimi očmi, kakor bi jo hotel vprašati: »Mamica, zakaj si tako žalostna?« Čvrsto je ovil ročice okrog njenega vratu in tudi sam začel milo jokati.

»Nikar ne jokaj, fantek!« se je zdrznila mati, »saj te imam tudi takega rada!« Čvrsto je stisnila revčka na svoje prsi in ga zibaje odnesla pred kočo. Tu je Mihec v svitu večerne zarje med pisanimi cveticami kaj hitro pozabil svojo bol. Glasno se je zasmel in živo kobacal po mehki travi. Mama pa je hitro pripravila večerjo, ga nahranila in ko je večerni zvon pel svojo pesem čez hribe in doline, je že Mihec sladko spal.

Mama je še dolgo v noč sedela sklonjena nad zibelko. Težke skrbi so jo mučile: »Kaj bo s teboj, moj sinček?« je zdaj pa zdaj zašepetala. »Kako se boš naučil govoriti, če ne slišiš? In kako boš živel, ko mene ne bo, a ti boš gluhi in nem sam taval po svetu?« Ob takih žalostnih mislih je kar ob zibelki trudno zaspala.

Čas je hitro potekal in Mihec ni več ležal v zibelki. Pridno je že capkal okrog kočice in hodil celo z mamo na dnino. Tudi prve blačke je že imel. Toda, o gorje, slišal še vedno ni! Iz ust se mu ni hotela izviti nobena beseda, dasi se je često silno trudil. Mama je bila zaradi tega zelo žalostna in večkrat je na tihem točila solze. Ker pa je bil Mihec drugače bister otrok, se je sčasoma naučil brati besede z maminih ustnic, a svoje misli je skušal izraziti z raznimi kretnjami, znaki z rokami in čudnimi glasovi. Tako sta se naposled mama in sinček še dokaj dobro sporazumevala.

Toda koliko teže je bilo Mihcu med otroki! Medtem ko so se njegovi tovariši veselo igrali in čebljali, je on mirno sedel ob strani in jih opazoval. Kadar jim je hotel kaj dopovedati v svojem jeziku, so se mu na vse grlo smejali in ga oponašali. »Bebec Miha, bebec Miha!« so ga drazili in to ime se ga je tudi oprijelo.

Kako je krvavelo mamino srce, ko je to slišala! Silno se ji je smilil revček. Mihec pa se ni jezil na otroke; celo dobrodušno se je smejal, kakor da bi ga to vse le zabavalo. In sploh je bil silno prijazen fantek, tako da so ga končno le vsi radi imeli.

Mihcu pa niso bili otroci najdražji tovariši. Kakor nekdaj v zibelki sončne žarke, muhe in miško, tako si je našel sedaj v prirodi nove prijateljčke. Kmalu je poznal vsako cvetico na domačem holmu in z velikim zanimanjem opazoval, kako raste in cvete. Vedel je za

vsakega martinčka in kje ima svojo luknjo v starem zidovju bajtice. Silno so ga zabavali prešerni skoki kobilic, predvsem pa je ljubil ptice in vse, kar je znalo leteti. Po cele ure je opazoval rajanje metuljev na cvetočem travniku in končno sam razprostrl svoje ročice kakor krila in z njimi živo mahal, kakor da bi tudi on hotel vzleteti. Toda kmalu jih je razočaran povetil in z željnimi očmi gledal za krilatci.

Njegov najboljši prijatelj in najmilejši tovariš pa je bila koza sivka. Dasi je imela ostre roge, ga nikoli ni butnila, tudi če jo je v svoji otroški nerodnosti nemilo potegnil za ušesa. Igrala se je z njim kakor mamica s svojim malčkom, mu lizala ročice in obrazek in celo pustila, da jo je zajezdil! Glasno je tedaj zameketala in oprezno stopala s svojim malim gospodarjem na hrbtu. Ko je bil Mihec malo večji, jo je v zahvalo vsak dan vodil na pašo. Obhodil je z njo vso dolino in ji skrbno izbiral najsočnejšo hrano.

Ko je bilo Mihecu šest let, mu je mama naredila prav posebno veselje. Ker je videla, kako spretno rezlja z nerodnim kuhinjskim nožem razne igračke, mu je kupila lep pipec. Odslej je Mihec samo rezljal in rezljal. Naredil si je voziček, pa še konjička zraven, tudi oslička in kozo in sploh je skušal upodabljati vse, kar je videl okrog sebe. In glej čudo, vse se mu je še dokaj posrečilo. Mama ga je z veseljem opazovala in skoraj pozabila nesrečo, da je njen sin gluh in nem.

Nekoč je Mihec zašel s svojo kozo na drugo stran vasi. Prišel je mimo mlina in iznenaden obstal. Zastrmel je v vrteče se mlinsko kolo, saj je to danes prvič videl. Dolgo je opazoval kolo in malone pozabil na svojo kozo. To noč mu mlinsko kolo skoraj ni dalo spati, kar venomer je videl pred seboj njegove urno vrteče se lopate.

Drugi dan je že navsezgodaj gnal svojo sivko k bližnjemu potoku in tu začel z vso vnemo nekaj rezljati. Kozi se je kaj čudno zdelo, da se Mihec danes tako malo briga zanj. Često je prišla k njemu in ga vprašujoče dregnila z gobčkom. Toda Mihec se ni dal motiti. Le bežno jo je pobožal in vneto rezljal dalje. Ko se je zvečerilo, je skrbno skrnil izrezljane kose in se ves zamišljen vrnil domov. Skrbelo ga je, če bo tekel njegov mlinček, in spet ni mogel dolgo zaspati. Komaj se je zdani- lo, je že zopet čepel ob potoku in marljivo delal. Zvonilo je pol- dan, ko se mu je

končno zdelo vse v redu, in z burnim utripajočim srcem je postavil čedno izdelano mlinsko kolesce v vodo. In glej, kolo se je vrtelo, da je bilo veselje!

»Vrti se, vrtil!« je zavriskalo v njem. Visoko je poskočil in od radosti objel začudeno kozo. Prevelika je bila sreča, da bi jo mogel sam nositi. Brž je stekel k mami na bližnje polje in k otrokom na travnik in jim vneto kazal z roko, kako se tam ob potoku naglo vrti njegovo mlinsko kolo. Radovedno so mu vsi sledili, kaj neki ima tako imenitnega. Nemalo so se začudili, ko so zagledali ljubko, urno se vrteče mlinsko kolesce. Glasnega in veselega odobravanja ni bilo ne konca ne kraja.

Odslej so otroci venomer tiščali okrog Mihca in ga z velikim zanimanjem opazovali, kaj dela. Mihec ni bil zadovoljen s kolescem, ki se le prazno vrti. Zdelo se mu je, da morajo biti v mlinu skrite še vse večje skrivnosti.

Že drugo jutro se je spet znašel s svojo kozo v njegovi bližini. Napeto je opazoval mlinarja, ki se je zdaj pa zdaj prikazal s težko vrečo, od pet do las oprazen z moko. O, če bi sedaj Mihec znal govoriti, kako lepo bi ga prosil, naj mu le za trenutek pokaže svoj mlin! Tako pa se je le oprezno približeval in radovedno pokukal skozi na pol odprta vrata.

»Kaj pa ti tukaj?« je nenadoma zarentačil mlinar v mlinu. Ker ga Mihec ni slišal, se ni ganil, nasprotno, še bolj radovedno je silil skozi vrata.

»No, kaj hočeš, čigav si?« je zopet zaklical mlinar, ki je stal na visokem odru.

Mihec, ki seveda tudi sedaj ni slišal, niti zaglušljivega ropota v mlinu ne, je silil še naprej. Zdajci je zagledal v polmraku vrteče se osi in zobčasta kolesa. Ob tem čudovitem pogledu je pozabil na vse. Kakor da bi ga čudežni stroj privlačeval s tajno močjo k sebi, je stopil v mlin in se približal vrtečemu se in grabečemu zobovju. Tako strmeče in kar brez sape je buljil v kolesje, da je bil celo mlinar osupel in si fantka bolj ogledal. Spoznal ga je in prišel k njemu.

»No, Mihec,« ga je stresel rahlo za rame. »Kaj ti je tu tako všeč?«

Mihec se je preplašeno zdrznil in že mislil pobegniti. Ko pa je zagledal dobrodušni mlinarjev obraz, je s prstom pokazal na kolesa in dvigajočo se stopo ter se od sreče široko zasmel.

»A, a, to ti ugaja!« mu je prijazno prikimal mlinar, ga prijel za ročico in mu razkazal ves mlin. Mož se ni mogel dovolj načuditi, s kolikim zanimanjem pregleduje ta mali revež vsako malenkost in mu celo s prsti kaže, da prav dobro razume, kako se vse to vrti in giblje. Ko mu je pa naposled še trdil, da bo tudi on naredil takšen mlin, ki se bo prav tako hitro vrtil, se je mlinar široko nasmejal:

»Ni šmet, ti si pa tič! No, ko bo tvoj mlin gotov, me pa pokliči, da vidim, če si res tak mojster!«

Mihec ga je kar razumel, bral mu je besede z ustnic in vneto prikimal. Bog ve, kako dolgo bi se še rad razgledoval po mlinu, da ni v tem hipu pokukala sivka skozi vrata in široko zameketala, kot bi hotela reči: »Me ee e, kje si? Tako se brigaš zame?« Mihec je brž hvaležno stisnil mlinarjevo roko in odhitel s svojo kozo na pašo.

Odslej se je sivka zraven Mihca silno dolgočasila. Dasi je pomulila že vse grmovje in travo okrog potoka, se Mihec ni in ni zgani od tam. Vse dni je čepel na bregu, rezljal, sestavljal in zbijal

in vedno več otrok je tiščalo okrog njega. Koliko zanimivega so pa tudi lahko videli! Potok ni več vrtel le prazno mlinsko kolesce. Kmalu so se na bregu dvigale in spuščale drobne stope in v veliko veselje otrok živo klopotala: »Tik-tok, tik-tok, tik-tok!« Mihecu to še ni bilo dovolj, hotel si je napraviti res pravi mlin in cele dneve se je trudil, da bi iz okroglega lesa izrezljal zobčasta kolesa. Končno je po dolgem rezljanju tudi to zmogel in kmalu se je vrtel tudi mlinski kamen, ki je bil sicer samo iz lesa. Ko pa je potem naredil še lijak, ki se je tresel kakor v pravem mlinu, so otroci proglasili Miha za največjega umetnika na svetu.

Mihec je bil ves blažen. Še isti dan je pohitel k mlinarju in ga povabil v svoj mlin. Mlinar, ki je že slišal od svojih otrok o Mihčevih čudežih ob potoku, se ni dal dolgo prositi in šel kar ž njim. Svojim očem ni mogel verjeti: drobni Mihčev mlin je bil res pravi umotvor.

»Ti si pa mojster,« je skoraj ganjen hvalil malčka, nežno ga potrepiljal po rami in vzdihnil: »Škoda, da si gluh in nem, kaj bi še lahko bilo iz tebe!«

Odslej je bebec Miha zaslovel po vsej Dolgi vasi kot mali umetnik. Ta sloves pa ni motil dečkov, da ga ne bi še vedno večkrat dražili. Posebno rad se je zadiral nanj županov edinec Francek, ki si je domišljal, da ni le najbolj ugleden, temveč tudi najbolj razumen deček v vsej vasi. To so mu tudi do sedaj vsi otroci molče priznavali in bil je njih vodja. A zdaj mu naenkrat ta bebec kvari ugled! Najbolj pa je grizlo Francka to, da je moral na tihem sam priznati, da takega mlinčka ne bi mogel narediti, čeprav je tri leta starejši od Miha. Zato mu je ponagajal, kadar koli je le mogel. Priložnosti ni manjkalo, saj je bil Mihec včasih tako nenavaden in smešen! Kolikokrat je pokleknil sredi travnika pred kakšno neznamno cvetico, se z njo pogovarjal in jo poljubil. Tudi s polži, hrošči in mravljami se je razgovarjal kakor z ljudmi, seveda v svojem nerazumljivem jeziku. Najbolj smešen pa je bil tedaj, ko je hotel biti metulj ali ptica. Krilil je z rokami in glasno tulil. »Bebec nori, bebec nori!« so tedaj kričali otroci in se na vse grlo smejali. Še odrasli so začudeno majali z glavo, češ: »Včasih res ni nekaj pri njem v redu.«

Mihec pa se ni dosti zmenil za mnenje otrok in ljudi. Ker je bil gluh, je pač živel v svojem svetu. Vse, kar je raslo in se gibalo, mu je bilo drago kakor sestrice in bratec. Ker ni hodil v šolo, je vedno imel mnogo, mnogo časa. Brez dela pa ni nikoli posedal, vedno je nekaj sestavljal in gradil. Mama pa je skrbela zanj, da tudi lačen ni bil nikoli. Tako je živel in se razvijal tjavdan.

(Dalje.)

Matizljevo Janezek

Šest otrok je bilo pri Matizljevih. Najstarejši je hodil v ponavljalno šolo, najmlajši, Janezek, pa je poslušal učitelja v tretjem razredu.

Majhen je bil, kodraste črne lase je imel. Čigancček mu je pravila mati. Da bi bil poreden, ne moremo reči, toda prav pohvaliti ga pa tudi ne moremo. Najraje je hodil okrog hiše s puško na rami. To puško si je sam naredil iz leskove palice. In kadar je videl, da gledata Kopicčeva Jerica in Marnova Rezika skozi špranje pri ograji, je še posebno moško hodil. Včasih, če je bil posebno dobre volje, je tudi ustrelil proti njima in obe sta morali hkrati pasti. Ko sta nekaj časa ležali, sta ga vprašali, če smeta že vstati. Če jima je dovolil, sta planili kvišku, če ne, pa sta morali biti še mrtovi. V šoli pa se je Janezek lepo vedel in kar je bilo nalog, jih je takoj izoršil, ko je prišel domov. Sicer se mu je včasih pri računanju malo ustavljalo, toda takoj mu je mati pomagala naprej.

Nekega dne pa se je zgodil čudež. Pravi, resnični čudež. Janezek ni hodil s puško okrog hiše, kljub temu, da sta Jerica in Rezika že čakali smrtonosnih strelcov iz leskove. Ni ga bilo in ni ga bilo.

Tudi mati se je čudila, pa ji kar nič pametnega ni prišlo v glavo. Misliła je pač, da se je šel enkrat malo potepat s sošolci. Toda motila se je.

Ko je namreč šel Janezek iz šole, mu je Petrovčev Tonček dejal, da bo popolne krompir pobiral pri Požgajevih. Rečeno — storjeno.

Požgajev oče so bili veseli mlade pomoči in tako se je Janezek, ko je napisal nalogo, tiho odmaknil z dvorišča in se s Požgajevim hlapcem odpeljal na njivo. Srce se mu je kar samo smejalo, ko je pobiral krompir iz kadečih se, vonjavih razorov. Priden je bil, da so ga deklet hvalile in Požgajev oče, ki je oral, mu je s smehljajem kimal.

Mimogrede je bil večer in ko so se vračali s polja, je moral Janezek na večerjo k Požgajevim. Mater je močno skrbelo, kje je fant, in kar na slepo srečo je vprašala Pečnikarjevo Katro, ki je bila za deklo pri Požgajevih, če ga je kaj videla.

Katra jo je hitro potolažila in ko je Janezek primahal res vesel domov, ga je sprejela z nasmehom. Toda Janezek ni prišel prazen. Poln voziček krompirja je pripeljal in dobra Požgajeva mati mu je dala med vrati še pet jajc v klobuk. »Za plačilo,« mu je rekla in ga pogladila po laseh.

Drugi dan je Janezkova mama naredila za južino zabeljen krompir in nikdar Janezek ni jedel s takim veseljem kot takrat.

PREMETENA GOSPODINJA

Ženica je kupovala pri kramarju jajca. Zahtevala jih je ducat, toda samo taka, ki so jih izglele črne kokoši. »Prav rad bi vam ustregel, dobra žena,« je odgovoril kramar s pomilovalnim nasmehom. »pa čeprav prodajam jajca že ne vem koliko let, še nisem prodril v skrivnost, da bi jih mogel razločevati po barvah kokoši, ki so jih izglele. Kako naj vem, katera jajca so od črnih kokoši!« — »To že sama vem, le pustite, da si jih odberem.« Odbrala je dvanajst jajc in jih vlagala v košarico. Kramar jih je preštel in ko jih je ženica plačala, je dejal: »Zdi se, da so največja jajca tista, ki jih ležejo črne kokoši.« — »Uganili ste,« je pritrdila ženica, vzela košarico in zadovoljna odšla.

I. V.

Trije bratje

(Narodni motiv) — Ilustriral Fr. Podrekar

Nekoč so živeli trije bratje. Strgana bajta je bil njihov skromni dom. Živeli so največ ob sadju in kruhu.

Dobri Bog je poslal na pomlad na svet svojega odposlanca angela, da mu bo poročal, kako živijo ti trije bratje.

Angel se je oblekel v berača in potrkal pri treh bratih. Doma je bil najstarejši brat. Angel ga je poprosil pomoči. Od svojega sadja in svojega kruha ti morem dati del, bratovega se pa ne smem dotakniti. Angel je vzel suhe hruške in malo kruha, potem pa se je odpravil naprej.

Drugi dan je spet prišel angel k drugemu bratu, tretji dan pa je obiskal najmlajšega brata. Vsi trije so mu enako odgovorili in mu postregli, kolikor je bilo v njihovi moči.

Angel je poročal v nebesih, da bratje živijo po pameti, skromno, da pa so radodarni in gostoljubni.

Četrti dan je prišel angel spet k najstarejšemu bratu. Sam je bil doma in angel, ki je bil sedaj oblečen v meniha, mu je rekel: »Pojdi z menoj, mi boš pokazal pot v druge kraje!«

Ko sta prišla do reke, sta se ustavila. Angel je zamahnil s palico, naredil križ, in namesto vode je teklo belo vino. »To je tvoje, pa glej, da boš pametno gospodaril in pošteno prodajal!« Zahvalil se je angelu za lepi dar in ga spremil do križišča.

Peti dan je prišel angel k drugemu bratu, zopet oblečen v meniha. Rekel mu je: »Pojdi z menoj, mi boš pokazal pot v druge kraje!«

Kmalu sta dospela na velik travnik. Vse polno vran in golobov je prhutalo tam. Angel je zamahnil s palico, naredil križ in namesto ptičev so se pasle bele in črne ovce. »To je tvoje, pa glej, da boš pametno gospodaril in pošteno prodajal!« Fant se je zahvalil menihu za lepi dar in ga spremil do konca polja.

Šesti dan je prišel angel še k najmlajšemu bratu. »Vidim, da si dober človek in pošten, rad bi ti pomagal; v revščini živiš,« mu je rekel.

Mladenič je dejal: »Želim si pošteno in pridno ženo!« —

»Pojdi z menoj,« mu je rekel menih. Šla sta h kralju in pozvedela, če je katera mladenka v njegovem kraljestvu neporočena, pridna in poštena. »Vse so že poročene, samo ena je še v mojem kraljestvu, pa še za to

se potegujeta dva zala mladeniča,« je rekel kralj vprašujočima.

Menih je predlagal, naj bo žena tistemu, ki mu bo ponoči trta rodila grozd. Res so posadili tri trte in trta je rodila najmlajšemu bratu. Mladenka je postala njegova žena. Peljal jo je na dom in živela sta v siromaštvu.

Natančno ob letu je poslal Bog spet svojega angela na zemljo, da mu poroča, kako živijo sedaj trije bratje.

Angel se je oblekel v ubogega berača in jih po vrsti obiskal. Ko je prišel k prvemu bratu, ga je prosil, naj mu da kozarec vina.

»Kam bom pa prišel, če bom vsakemu beraču dal zastonj kozarec vina?« Berač je mahnil s palico, naredil križ in namesto vina je zopet tekla voda. Prvi brat je bil prav tak ubožec kot prej.

Angel, preoblečen v berača, je stopil do drugega brata. Poprosil ga je za košček sira. Ta pa se je osorno zadržal nad njim: »Kam bom pa prišel, če bom vsakemu dal zastonj kos sira!« Berač je spet naredil s palico križ po zraku in s travnika je odletela jata vran in belih golobčkov. Drugi brat je bil sedaj prav tak siromak kot prej.

Angel se je napotil še k tretjemu bratu. Ta je sedel za mizo in gledal, kako je njegova mlada ženica devala testo iz otrobov v krušno peč. Poprosil je za košček kruha in prenočišče. »Vse se bo dobilo, le kruh še ni pečen in posteljo moramo še pripraviti,« je rekla žena. Mož pa se je opravičeval, da bi rad bolje postregel, pa ne more, ker je siromašen.

Angel je počakal, da bi videl, kakšen bo kruh.

Ko je bil hlebec pečen, ga je žena položila na klop ob peči, da bi se shladil. Tedaj je berač-angel dvignil palico, naredil z njo križ nad hlebom in glej: hlebec je narastel v bel in sladek kruh.

Odrezal si ga je košček in se zahvalil.

»Hvala Bogu, da smo imeli vedno vsaj črnega kruha dovolj,« je rekel mož. »Stradali nismo nikoli — in vedno smo pošteno živeli.«

Angel je mahnil po zraku, naredil tri križe in koča se je spremenila v prelep grad, s krasnimi sobanami. V tem hipu je angel izginil, kot bi se bil vdrl v zemljo.

Tretji brat še danes živi na gradu, ničesar mu ne manjka in vedno se rad spominja na ono siromašno bajto, ki jo je imel prej na sredi vasi. Ker se je pa to zgodilo v deželi pravljič, ni mogel nikoli zvedeti, kje in kako se godi njegovima bratoma. Gotovo bi ju vzel k sebi.

Kadar pa bo umrl ta brat, bo na svetu še manj hvaležnosti kot je je danes.

TRIJE POGLEDI

Nekega pobožnega moža so nekoč vprašali, kako je to, da je vedno tako vedrega duha vkljub vsem življenjskim nadlogam. Dobri mož je odgovoril: »Tako je z menoj, ker zelo pazim na svoje oči, zakaj vse zlo prihaja od čutov, toda tudi vse dobro.« Nato so mu rekli, naj jim to reč pojasni, in mož je povedal: »Vsako jutro, preden grem po opravkih in med ljudi, obrnem svoje oči zaporedoma na troje: najprej jih dvignem k nebu in se spomnim, da je moja pglavitna dobrina in moj zadnji namen tam gori. Nato jih obrnem k zemlji ter pomislim, kako malo prostora mi bo nekoč v njej zadostovalo za moj grob. Končno se ogledam okrog sebe in opazujem množico tistih, ki se jim godi še slabše kakor meni. Tako voljno prenašam življenjske težave in živim zadovoljen s svetom in ljudmi Bogu v čast.«

I. V.

Ang. Tavčar

Zakleti graščak

Ilustriral Fr. Godec

V bajtici konec vasi se je zgodaj zjutraj zbudil vdovin Martinek. Široko je razprl oči in vprašujoče zrl na okno. To noč je imel čudne sanje. Sanjalo se mu je, da je sredi noči priletel na okno črn ptiček. Bil je v zlato vkovan. Na nogah je imel zlate okove, tako težke, da je le z veliko težavo dvigal nožici, na vratu je imel zlat obroček, pod njegovo težo je globoko sklanjal glavico. Tudi krila so bila z zlatom prepletena, ni jih mogel povsem razpeti in opotekal se je pri poletu.

Trkal je na okno kamrice in govoril in prosil: »Srečen je tisti, ki ima čisto srce, velika moč je v njegovem srcu, mnogo dobrega lahko stori, nesreč-

nim lahko pomaga. Martinek, pomagaj mi, pomagaj mi!«

In ptiček je od bridkosti tiho zaplakal, grenke solzice so mu kapale iz oči.

Dečku se je ptiček smilil. »Bom pomagal, bom,« je obljubljal v spanju.

Sedaj, ko se je zbudil, je začuden mislil na nočni dogodek. Ali se mu je sanjalo ali je bilo res?

Ko je zaslišal, da so mati vstali, je vstal tudi on. Povedal je materi te prečudne sanje.

»Seveda,« so rekli mati, »nocoj je bila kresna noč in to noč živali govore, zato se ti je tako sanjalo.«

Raztreseno je deček zmolil jutranjo molitev, pozajtrkoval skledico koruznega močnika in se odpravil po živino, da jo žene na pašo. Bil je namreč vaški pastirček. Vsako jutro je zbral vse vaške kravice, ki niso odšle z ostalo živino na planino, ampak so ostale doma, da so oskrbovale vaščane z mlekom. Gnil je živinico v gmajno pod hrib, kjer so bile razvaline starega gradu.

Virskal in prepeval je, kadar je stopal za čredico, danes pa je bil tih in zamišljen. Kresna noč je bila nocoj. Morda je bil ptiček resnično pri njem, da bi ga rešil vezi. — Gotovo je bil. Kam pa naj gre, koga naj prosi? O, njega poznajo vsi ptički v vaški gmajni in radi ga imajo. Nikdar jih ne preganja in po cele dneve prepeva z njimi. Žal mu je bilo, ker je ponoči tako trdno spal. Ves gozd mora danes skrbno preiskati, morda najde ubogega ptička.

Živinico je pustil, da se je sama pasla, on pa je takoj pričel z iskanjem. Vsak grm je preiskal, vsako drevo je obhodil, požvižgaval je, da so se mu ptički oglašali in se spreletavali okrog njega, vzpenjal se je v drevesne krone, a črnega ptička ni bilo nikjer.

Ves opraskan, raztrgan in utrujen je obstal vrhu griča v bližini starih grajskih razvalin. Senca je kazala, da je minulo že pol dneva. Žalosten je bil. Vse je preiskal, a ptička ni našel. — Toda če se mu ni le sanjalo, če ptička sploh ni? — Usedel se je. Iz svoje pastirske torbe je vzel kos črnega kruha in je pričel južinati. Zraven je premišljeval. Po daljšem premišljevanju je tako ugotovil, da se mu je res le sanjalo. Dvignil se je in napotil mimo razvalin, da se vrne k živinici.

Tedaj pa je zagledal med razvalinami starega osivelega moža, ki je žagal debel hrastov hlod. Mukoma je vlekel žago, tresel se je od napora, zdaj pa zdaj je vzdihnil in znoj mu je zalival oči. In glej, niti ni rezal hloda v daljše konce, ampak v okrogle tanke plošče. Dečku se je zasmilil. »Pomorem mu,« je rekel na tihem.

Pristopil je in prijel za žago: »Očka, pomagal vam bom, bova hitreje in laže.«

Starček je pokimal.

Res je delo hitreje napredovalo, okrogle plošče so padale na kup. Čez čas se je tudi deček utrudil: »Očka, ko bi malo počivala.«

»Pa dajva,« je starček odložil žago.

Sedla sta. Martinek je ogledoval plošče: kakor kolesa so, ko bi jih imel, bi lahko naredil voz.

»Očka, ko bi mi dali eno teh plošč.«

»Samo eno?«

»Dosti bo, samokolnico bi naredil.«

»Kar vzemi,« pravi starček in da ploščo dečku.

»Stokrat vam Bog povrni,« se je zahvalil deček.

Ob teh besedah se je starčku veselo razjasnil obraz in globoko se je oddahnil, kakor da bi bil odložil težko breme.

»Očka, bova še,« reče deček in prime za žago.

»Ne, ne bova več, dosti je, narejeno je,« je odvrnil starček. »Zahvaljen tisočkrat! Ploščo pa le nesi domov.«

Deček je stisnil ploščo pod pazduho. »Pa z Bogom, očka,« in spustil se je po bregu h kravicam, da jih požene domov.

Doma je spravil ploščo pod klop pri peči. Bil je zelo utrujen. Kmalu je šel k počitku. V mislih na sanje prejšnjega večera, v mislih na črnega ptička je zaspal.

Sredi noči je pa zopet drobno potrkalo na okno kamrice. Bel ptiček je nocoj obiskal dečka. Zapel je vselo pesmico in govoril:

»Zahvaljen, Martinek, bil si plemenit in dober, trpel si zame, zahvaljen, pomagal si mi, rešil si me.«

V slovo je še enkrat potrkal na okence, nato je razpel perutke in se dvignil proti jasnemu nočnemu nebu.

Zjutraj je Martinek iznova začudeno strmel v okno in pravil materi o svojih sanjah, o belem ptičku.

»Hm,« so mu rekli mati. »morda pa tvoje sanje res kaj pomenijo.«

Ko je deček vzel ploščo izpod peči, da bi jo na paši, ko bo imel čas, premeril in izrezal luknjo za os, je bila — oј čudo — plošča vsa zlata, držal je v roki velik cekin.

Deček je strmel, mati so se čudili.

Tedaj pa so se mati spomnili na staro pripovedko, ki je pojasnila to čudo:

V gradu za vasjo je svoje dni živel graščak, ki je bil silno lakomen na zlato. Kmetje so mu morali v zlato plačevati razne davščine. Ako tega niso zmogli, jih je

velel pretepati in zapirati v grajske ječe. Kmetje so ga preklinjali.

Za te kletve je moral graščak po smrti trpeti. Njegova duša ni našla miru, ampak je v zlato zakleta begala po svetu in iskala miru in rešitve.

Grad se je sesul. Na razvalinah je rastel hrast, ki je s koreninami segal v zlate zaklade v grajski ječi. Vsakih sto let na kresni dan se je duša vrnila v telo, graščak je prišel k svojemu gradu, posekal hrast, ki je bil hranjen z zlatom, ga razžagal in čakal, da bi prišel človek čistega srca, ki ne pozna lakomnosti in ne kletve in bi ga poprosil za kosček zlata.

Tedaj, ko bi graščak dal od svojega zlata, ko bi storil dobro delo, bi bil rešen.

In prišel je Martinek, ki je imel čisto srce in je rešil graščaka. Graščakova duša je bela in srečna splavala v nebo. Tudi Martinek je bil srečen.

Venceslav Winkler

Drevo na hribu

Ilustriral M. Sedej

Živel je oče s tremi sinovi. Ko je umrl, sta si starejša dva razdelila premoženje in vso dobro zemljo, najmlajšemu sta pustila krpo pustega sveta na hribu, dvakrat je stopil počez, dvakrat po dolgem in je bil na tujem. Nič se ni vznemiril, skomizgnil je z rameni, ni zajokal, niti vzdihnil ni, mislil je, da drugače sploh biti ne more. Take so pač navade na svetu, da je najmlajšemu usojena sama bridkost. Mirno je pljunil v dlani, zgrabil za lopato in začel kopati.

Sonce ni poskočilo na jasnem nebu za komolec visoko, ko je že vse prekopal. Premišljeval je, kaj naj bi zasadil sredi tako ozkega kosa sveta, ko si še hiše ne more zgraditi na njem in niti krompirja nasaditi.

»Bo že kako,« je pretehtaval. »Drevo bom zasadil, naj potem raste, kakor zna in kakor bo božja volja. Če bo kaj obrodilo, dobro, prišel bo mimo truden popotnik, legel bo v senco in bo zadovoljen. Mene tako ne bo tukaj, po svetu pojdem, nekaj več ga je že ko te krpe na hribu.«

Nekje v grmovju je izkopal divjak, čisto navaden divjak, in ga presadil na hrib. V perišču mu je nanosil od nekod iz gozda dobre zemlje, da je bil neznansko zadovoljen in se mu je širilo srce od radosti. Lepo je vse očistil okoli drevesca, nato je legel na tla in utrujen zadremal.

Ko se je zgodaj zjutraj zbudil, se je začudil. Kaj se je zgodilo z divjakom? Koliko je pognal v eni noči! Vzdignil se je in ogledoval drevo od vseh strani. Ne, nič se ni spremenilo, le čudovito je zrastle in še venomer raste. Kot bi bilo zasajeno v blagoslovljeno zemljo, je kipelo proti nebu in fantu se je zdelo, da vidi, kako mu tre-

petajo veje in se širijo na vse strani. Da, vidoma raste! Objel je drevo z obema rokama, toliko je že bilo deblo, da ga ni mogel obseči.

Ko je posijalo sonce, sta prišla oba brata. Navsezgodaj sta opazila drevo na hribu in sta prišla gledat, kdo ga je zasadil. Srce jima je utripalo od vznemirjenja, takega drevesa nista videla še nikoli. Ko sta zvedela, da je bratovo, sta se spogledala. Postalo jima je žal, da sta mu prepustila prav tisti košček sveta, zemljo, ki ima tako čudovito moč. Drevo ju je bodlo v oči. Hotela sta določiti, koliko je visoko, iskala sta vrh, napenjala oči, a se jima je odmikal nekam daleč, daleč v nebo, kakor bi sproti raste.

Začudena sta sklenila roke in srednji se je pokrižal in dejal:

»To je čudež. Takega še niso videli naši kraji. Nekaj posebnega mora biti v tem kosu sveta.«

Starejši je bil mirnejši in je že začel mrzlo računati:

»Od vseh strani bodo prihiteli ljudje. Še obogateli bomo. Nikar jih ne pusti preblizu, še zarezal ti ga bo kdo. Vsake vrste ljudje hodijo po svetu, sleparji in tatovi, tudi nevoščljivcev ne manjka. In

zastonj tudi ne pusti. Vidiš, bratje smo si, sinovi enega očeta. Na to ne smeš nikoli pozabiti. Hvaležen nama moraš biti, da sva ti dodelila tako zemljo. Skupaj moramo držati. Domenimo se, kako bomo varovali drevo!»

Najmlajši ni dosti premišljeval, smehljal se je in gledal visoko drevo, kakor da nima dosti smisla za bratovsko ljubezen. Mimogrede je pokimal in so bili zadovoljni. To se razume, da bodo držali skupaj. Že zaradi ljudi.

»Bog ve, kaj je prav gori na vrhu?« je premišljeval najmlajši.

»To je nekaj posebnega,« je ponavljal srednji.

»Treba bo privabiti ljudi, da bodo prihajali gledat. To se imenuje tujski promet. Tujski promet je dobičkonosna stvar. Obogateli bomo,« je razkladal najstarejši.

Ljudje so prišli sami. Najprej sosedge. Počasi so se približali. Pljuvali so po tleh, da bi ne bilo nesreče in se križali. Kučme so jim lezle z glav, popravljali so si razmršene lase, da bi bolje videli. Bili so vsekakor nezaupljivi, če ni vmes kaj nepoštenega. Dandanes se svet za malenkost pobrati z vragom, da zgradi kaj kričavega. Starejši so pravili, da to nekaj pomeni, ker je Bog pustil zrasti tako drevo. Vojne sicer ne bo, nič ni slišati, da bi se kje cesarji prepirali, mogoče bodo prišle drugačne stiske. Potem so se začeli pomenkovati, kaj bodo bratje s takim drevesom. Vrglo bo precej lesa, drv nič koliko.

»Nekoliko prezgodaj je umrl oče,« so zaključili. Ta bi znal gospodariti. Sami bodo pa že kako nerodno ukrenili.

Ko se je razneslo po deželi, kakšno drevo je zraslo na hribu, so začeli vreti ljudje od vseh strani. Mladi in stari, revni in bogati, vsi so hoteli videti drevo in fanta, ki ga je zasadil. Prišli so peš, z vozmi, tudi z avtomobili so se pripeljali, kakor je bil kateri vajen. Časnikarji so bili prvi, a niso mogli zvedeti kaj več kot navadni ljudje. Učenjaki so hodili okoli drevesa, premikali drobnogleda, nemirno drobili z nogami in se čehljali za ušesi. Takega drevesa še niso videli. Ali je hruška, ali je jablana? Zmeraj in zmeraj so hodili spraševat najmlajšega, ki je stal blizu drevesa in držal roke v žepih ter se smejal ko razposajen pastir:

»Pa kje si dobil to drevo?«

»I, v meji je raslo, od tam sem ga prinesel,« je pripovedoval ravnodušno.

Ni jim šlo v glavo. Pregledali so mejo, pregledali zemljo, da bi našli, od kod tako življenje. Zastonj. Iskali so po starih knjigah, če se je že kdaj slišalo kaj takega in obupavali.

Vse črno ljudi se je gnetlo okoli hriba. Nekateri niso upali bliže, gledali so le od daleč in iz daljave se je videlo drevo še mogočnejše. Segalo je prav do neba, vrh je izginjal za oblaki.

»Nič prida ne bo iz tega,« so uganili preprosti ljudje. »Zraslo je sicer na kmetški zemlji, to se vidi po tem, ker je toliko moči v njem. A ne bo kar tako. Pazite, kako ga gleda gospoda!«

Res so prihajali bogatini in že prvi dan obljubljali mlademu fantu nič koliko denarja in še grunt povrhu, če jim da košček sveta na hribu z drevesom vred. Kaj mislite, cel grunt za eno samo drevo! Fant je odkimaval. Nekam veselega se je počutil. Brata sta ga sicer svarila, zlasti najstarejši, da je treba izrabiti priliko in napraviti dobro kupčijo, dokler je čas in še ljudje ne vedo, kaj je prav za prav z drevesom. Ni se dal pregovoriti.

Tretji dan je prišel gledat drevo tudi še eden izmed cesarjevih ministrov. Bil je bolj počasen in se je jezil, da mu niso natančneje poročali o čudovitem drevesu. Začudil se je in se odkril, potem se je ozrl po ljudeh, ki so se gnetli po hribu, vzdignil roko in dejal:

»Zapik! To drevo postane cesarjeva last! Jaz sem minister in odločam o tem. Kje je gospodar?«

Poklicali so najmlajšega. Branil se je, da ne da zemlje in drevesa, da hoče ohraniti vse zase, ko nima ničesar drugega, a nič ni pomagalo. Takoj so ogradili prostor okoli drevesa, fantu pa je dal minister zlat cekin in se mu je moral fant še lepo zahvaliti. Taka je bila ministrova moč.

Odslej so smeli vsi le od daleč občudovati visoko drevo.

Ko se je napravilo lepše vreme in se potišili ostri vetrovi ter se ni bilo več bati, da bi se prehladil, je prišel gledat drevo tudi sam cesar. Z njim je prišlo vse polno gospode, kakor je navada ob takih prilikah. Ko je cesar videl, kako je drevo visoko, je od radosti zaploskal z rokami.

»Kaj misliš, kaj misliš,« se je obrnil k prvemu ministru, »kako daleč se vidi s tega drevesa?«

Minister ni vedel. Kdo bi se zanimal za take podrobnosti. Sploh pa to ni spadalo med njegova opravila. On je skrbel le za dvor in dvorjane. Zajeceljal je nekaj, a nič pravega. Vprašali so še druge ljudi. Vsi so odkimavali. Nihče še ni bil na drevesu.

»Trebalo bi pogledati,« je postal cesar nestrpen. Bil je dobre volje in se je odločil: »Sam bom splezal na drevo!«

Zavihal je plašč in stopil čez ograjo. Prinesli so mu lestev, da je dosegel prve veje, oprijel se jih je in izginil med zelenjem. Spoštljivo so se ozirali za njim. Nekateri, ki so imeli dobre oči ali pa daljnogrede, so pravili, da je včasih razgrnil zelenje in pogledal po zemlji. Kmalu pa niso niti tega več razložili.

»Zdaj bomo pa čakali,« so skrbno vzdihnili ministri. Prav za prav jih drevo ni nič zanimalo. Dokler je bil cesar pri njih, so se še ozirali po vejah, ko je pa odšel, so se oddahnili in po glavi so jim začele rojiti popolnoma druge misli. Nekateri so bili lačni in bi se radi splazili na dvor. Vendar so se bali cesarja. Lahko bi se nenadoma vrnil in jih ne bi našel. Posedli so v travo in ugibali, kaj bo dobrega za kosilo.

Medtem so se trije bratje prepirali. Starejša dva sta zmerjala mlajšega, da se je dal prevariti.

»Kaj boš s cekinom? Če greš kam za hlapca, ga zaslužiš v enem letu. Blagoslova ti ne bo prinesel. Mari bi zamenjal drevo za grunt.«

Najmlajši ni nič odgovarjal. Saj vendar drevesa sploh ni hotel prodati. Vzel je cekin, šel v bližnjo krčmo in naročil za ves denar vina in kruha ter vse razdelil med ljudi. Jedli so in pili ter bili veseli, bolj ko ministri, ki so lačni čakali pod drevesom, kdaj se bo vrnil cesar. Čakali so in čakali, potrpežljivo dremali, nazadnje se je oglasil najstarejši med njimi:

»Kaj pa, če se mu je kaj zgodilo? Nespametno je bilo, da smo pustili cesarja samega na drevo. Grem gledat!«

Nič se mu niso upali reči. Bil je prvi za cesarjem in čast, komur čast! Bil je debel in star, sopihal je, ko je stopal po lestvi navzgor. Nerodno se je skobacal med veje.

»Čez pol ure se bosta oba vrnila,« so rekli tisti, ki so ostali na tleh. »Zdaj bi kuharji že lahko pogrnili za kosilo.«

Preteklo je pol ure, tudi druga polovica je šla že proti koncu in tedaj je zaskrbelo drugega ministra.

»Bog ve, kako je tam zgoraj. Utrudila sta se in sedita na kaki veji. Mogoče ju je pa doletela nesreča. Pomagat jima grem!« je rekel in splezal še on na drevo.

Čakali so ga, tudi njega ni bilo več nazaj. Ostali ministri so se nekaj časa spogledovali, v očeh jim je zagorela pritajena skrb, nato so drug za drugim splezali na drevo. Ljudje so jih zaskrbljeni opazovali, kako so izginjali med vejami, zakaj bili so častitljivi ministri, nobena dežela ni imela takih in bili so ponosni nanje. Ker se ni nobeden vrnil, je odšla za njimi še imenitnejša gospoda. In mudilo se jim je. Kar v lepih črnih oblekah so splezali na drevo, rinili med vejami navzgor in napenjali vse moči, da bi drug drugega prehiteli.

Okoli drevesa je nastala prava gneča. Lepo ograjo so v trenutku podrli, lestev se je šibila pod težo človeških teles, po trije, štirje so se oklepali ene veje, da se je videlo od daleč, kakor bi drevo obrodilo velike sadove, ljudem podobne hruške. Ko je izginila vsa gospoda, je odšlo za njo še nekaj ponižnejših učenjakov in pisarjev, ki se niso hoteli riniti v prve vrste, a so mislili, da morajo biti zraven. Nazadnje so se spustili po lestvi še stražarji in poslednji je potegnil še lestev za seboj, da ne bi splezal na drevo kdo izmed nepoklicanih, zakaj ne spodobi se, da bi šel za gospodo kdor koli. Pod drevesom je ostal samo vaški policaj, rdečelični Lipe, ki ga vse skupaj ni dosti brigalo. Zahvalil je Boga, da se je že gospoda nekam spravila, mirno se je naslonil na deblo, prižgal pipo in se smehljal ljudem pod hribom. Kar je bilo preprostih ljudi namreč niso stali

prav pri drevesu, to se ne spodobi, lahko bi bili komu v napoto, čakali so pod hribom zaradi spoštovanja in zaradi hudih stražarjev. Bili so že od nekdaj vajeni, da so gledali vsako stvar bolj od daleč in se tudi zdaj niso upali blizu, ko je bilo dovolj prostora. Tisto je že res, nerodno se jim je zdelo, ko ni bilo ne cesarja ne ministrov toliko časa z drevesa, bali so se, če niso morda odšli po drevesu v kako drugo deželo in pustili ljudstvo kar samo, naj se vlada, kakor more in zna. Prišel je večer, a ni kazalo, da se bo kdo vrnil. Bolj in bolj se je v ljudstvu utrjevala vera, da je vsa gospoda pobegnila s tega sveta. Našla je drugo deželo, kjer se ni treba toliko ukvarjati z reveži in bedo in je kar odšla.

Nič niso šli spat. Čakali so kar na prostem, kako se bo izteklo. Začelo jih je skrbeti. Pa potolažili so se, da so prestali že hujše stvari. Noč je zagrnila drevo v mrak, niso ga razločevali dobro in večina je zaspala. Tudi drugo jutro se ni zgodilo nič posebnega. Radi bi delali, a niso mogli.

»Nekaj bo treba ukreniti,« so rekli odločnejši. »Kdo nam bo vladal? Komu bomo plačevali davke?«

Zdaj so se že upali bliže. Saj to je čisto navadno drevo! Tipali so ga, majali z glavami in se čudili. Tudi trije bratje so prišli gledat. Najmlajši se je ravnodušno ozrl po deblu in se ponudil:

»Če bi šel jaz gledat?«

»Nikar!« sta ga svarila starejša. »Še tebe ne bo nazaj!«

Ko je pa šlo sonce že k poldnevu, ju je vendarle preprosil, da sta ga pustila. Slekkel je suknjo, zavihal rokave, pljunil v roke in začel plezati. Kmalu je bil pri prvih vejah. Potem je šlo laže, skoraj kakor po stopnicah. Veje so bile odrgnjene, ko je že toliko ljudi plezalo po njih, marsikatera je bila hudo nalomljena, da se je bal, da ne bo mogel nazaj. Gledal je po vejah, nikjer ni uzrl človeka, le sem in tja je našel kos obleke, ki so jo pustili, ko so pred njim plezali navzgor. Na vejah so bile obešene suknje, plašči, klobuki, kar je pač bilo komu odveč ter je mimogrede odložil. Fant je žvižgal in hitel navzgor. Včasih se je ozrl daleč po svetu, a ni razločil dosti. Neka megla je pokrivala zemljo. Deblo je postajalo zmeraj tanjše, kar čudil se je, kako da se ni upognilo, ko je toliko ljudi plezalo po njem. Prišel je do vrha. Začuden se je ozrl okoli sebe, češ kje so ljudje. Opazil je most, ki je držal od drevesa nekam naravnost naprej. Bil je ozek. Bal se je, ko se je zagugal, vendar je stopil po njem.

»Moram vendar vedeti, kam so se vsi izgubili,« je zamrmral.

Onstran mosta je ugledal staro ženico. Čepela je ob ograji in ko ga je ugledala, je iztegnila roko.

»Kaj bi rada?« se je ustavil fant.

»Mostnino,« je rekla.

Segel je v žep, denarja ni imel, le kos kruha mu je ostal od včerajšnje gostije. V zadregi ga je pomolel starki. Hvaležno ga je sprejela ter dejala:

»Dober človek si. Le pojdi dalje, prišel boš do palače, a ne smeš stopiti vanjo. Le skozi okna lahko pogledaš. Vrniti se moraš pred večerom, drugače se boš v temi izgubil in boš ostal na tej strani mostu.«

»Precej se vrnem,« je obljubil fant in šel pogumno dalje.

Prišel je do velike palače. Vsa se je bleščala od zlata, visoka okna so bila zagrnjena z dragocenimi zavesami, pred orjaškimi vrati je pa stal mračen stražar s sulico v roki. Fant se mu je izognil in se približal z druge strani enemu izmed oken. Razveselil se je.

»Zdaj jih pa imam!« je vzkliknil.

Videl je v lepo dvorano in tam so bili vsi ljudje, ki jih je iskal. Na zlatem prestolu je sedel cesar, okoli njega so stali ministri in po dvorani ostala gospoda. Pri vratih so sloneli stražarji. Vsem so se svetili obrazi, napolnjevalo jih je neizrekljivo zadovoljstvo, božali so dragocene kamne, ki so bili vdeleni v zidovju, občudovali lepe podobe in poslušali godbo, ki je prihajala od nekod izza zaves.

Ugledali so fanta.

»Končno vendar eden izmed ljudi! Pridi noter!« so ga poklicali. Tudi cesar ga je klical, ministri so pa prišli celo k oknu.

»Mi se namreč ne bomo vrnili, tukaj je drugačen svet, bogatejši in mirnejši. Le ljudi nimamo, da bi nam delali. Pridi brž noter, bogato te bomo poplačali.«

»Ne grem,« je odkimal fant. »Jaz sem zadovoljen z našim svetom.«

Vabili so ga na vse načine, kazali so mu svetle cekine, a jim je samo pomahal v slovo in se vrnil.

Le stežka je prišel čez most, ves čas se je nerodno gugal, da je moral loviti ravnotežje. Tudi po drevesu ni mogel tako hitro kot poprej. Veje so se mu zapletale v obleko, postajal je truden. Proti večeru je vendarle stopil na zemljo.

»Ne bo jih nazaj,« je povedal ljudem. Razložil jim je, kje so ostali ter izjavil, da se ne upa več plezati po drevesu.

»Kaj pa zdaj?« so se spraševali ljudje.

Brez cesarja niso mogli biti, zato so izbrali fanta za cesarja. Bil je zadovoljen, obljubil je, da bo pošteno vladal in je postavil svoja brata za prvega in drugega ministra.

Drevo je stalo na hribu še nekaj časa in je bilo narodni spomenik. Ko je pa prišla zima in je revežem začelo zmanjkovati drv, je ukazal cesar, naj narodni spomenik poderejo. Ko je drevo padlo, je seglo čez vse cesarstvo, drv pa so imeli reveži dovolj za vso zimo in še za nekaj časa.

Jan Milota

Princ iz pravljice

Soparnega poletnega dne sta pasla Florijan in Martinek koze v gozdu. Florijan je pripovedoval svojemu tovarišu pravljico o kraljevskem princu, ki ga je bil čarovnik odnesel. Ko je videl, da mu mali Martinek vse veruje, je sklenil, da ga nalaže.

Ko je bilo pravljice konec, je dodal: »Tisti pravljični princ sem jaz, a imam tudi čarobno piščalko. Če nanjo zapiskam, imam takoj tu zlato obleko.« Martinek je z občudovanjem zrl na svojega tovariša in iz samega spoštovanja pozabil Florijana oprašati, zakaj ne zapiska na piščal in raje hodi v svoji raztrgani obleki.

Čez nekaj časa reče Florijan: »Grem se malo okopat v potok, ti pa pazi na mojo obleko.« S temi besedami se že začne slačiti in gre proti potoku. Komaj se je bil izgubil v orbinah, že se je prikradel iz gozda cigan in ukradel Florijanovo obleko, ker je bil Martinek pravkar šel zabračat koze.

Ko se je Florijan ornil in se hotel obleči, ni mogel najti obleke. Ves prepaden je vzkliknil: »Kje je moja obleka?« — »Najbrže jo je kdo ukradel,« je odgovoril Martinek in nedolžno pristavil: »Saj lahko zapiskaš in takoj boš imel zlato obleko.« — »Da bi le imel čarobno piščalko!« je jokaje odgovoril Florijan in zdaj bridko obžaloval svojo laž.

Prevel R. Ž.

Pavle Kveder

Studenec v Mišjem dolu

(Dolenjska legenda)

Nekaj lučajev od Temeniške doline ždi v kotanji vasica Mišji dol. Prijazna vasica in pet raztrganih bajt samuje v vznožju bregov. No, prav za prav to niso bajte, hiše kočarjev so. Staro skrivljeno drevje in opuščeni vinogradi jih obkrožajo. Konec vasi, kjer se breg vzpne v skalno reber, pa stoji na pol podrta, z bršljanom obrasla hiša. Pa saj ni več hiša! Gnilo ostrešje ne varuje več zidu pred mokroto in zidovje zato razpada.

Pred davnimi leti je živel tod bogat, a silno skopušen in prevzetan kmet. Iz tujih krajev je prišel v vas. Sam svoj je bil sprva in ljudje so se ga bali. Imel pa je moč veliko denarja. In z denarjem je zagospodoval nad vasjo. Pa ne samo nad vasjo, tudi nad okolico. V stiski je posojal revnim in potrebnim za visoke obresti. Kdor pa si je pri njem izposodil, je zapisal svoje imetje gotovi izgubi. Visoke obresti so dušile vsakogar in kmalu požrle vso dolžnikovo vrednost. Mišjedolčani so postali njegovi dolžniki in hlapci obenem. Domačinom je odslej ukazoval prihajač. Vsi so morali delati po skopuhovih ukazih, ali pa zapustiti svoj rodni dom in svojo zemljo...

Spomladi je nekoč pod večer prišla v vas bolna stara heračica. Pri bogatem skopuhu je reva poprosila prenočišča. Delavci so molče in boječe pogledovali v skopuhovo lice. Njegova zabuhla in rdeča lica niso oznanjala nič dobrega. In res! Komaj stoječo starko je togotno zgrabil za ramena, jo obrnil in butnil v hrbet, da je sirota ječe omahnila po kameniti poti.

»Na, babura stara! In zapomni si, da v moji hiši ni za postopaške reveže niti drobtine! Spiš pa lahko pod smreko v hosti!« je rjul divjak. Vsi so pomilovalno zrlji za starko, ki je ihtoč odšla iz vasi. Ob hostnem robu je onemogla. Zgrudila se je na praprotje.

Takrat pa sta prišla po gozdni stezi popotnika, Kristus in sveti Peter. Našla sta krvave sledi in po teh tudi starko, ki je komaj še hropla. Kristus je pokleknil ob starki, dvignil je njeno glavo. Na njej so se lepili čez čelo krvavi sivi lasje. Kristus je dejal sv. Petru:

»Prinesi prgišče vode, da ji omočim glavo.«

Čez dolgo se vrne sv. Peter in pravi: »Gospod, vode nisem mogel najti. Nikjer v bližini je ni.«

»Udari ob tistole skalo in nastrezi v čutaro vode ter mi jo prinesi,« je velel Kristus.

Sv. Peter je hitel izvrševati ukaz, udaril je z grčavko po skalnati škrbini. Skala se je razletela na dvoje in iz nje je pricurrla voda. Podstavil je posodo in prinesel Gospodu hladne studenčnice, da je z njo obilil starkino čelo. Zmil ji je rano in krvave madeže ter jo spravil k zavesti. Starka se jima je lepo zahvalila in odšepala dalje.

Kristus, ki je zvedel za kmetovo hudobijo, se je s sv. Petrom napotil v vas. Počasi sta se približevala bogatinovi hiši. Ob vsakem koraku sta različneje čula hripavo zmerjanje:

»Postopači leni... vsi ste kot ono zanikrno in umazano babše... leni, da smrdite... vsi vredni namesto plačila gorjače...«

Mirno sta se približevala popotna k hiši. Sv. Peter se je bal srečanja s hudobnim kmetom. Nista še stopila na širono dvorišče

pred bogataševo hišo, ko je pridivjal izpred poda raztogoteni bogataš. Pustil je delavce, ki so jim veljale psovke, in vihteč ročico je hitel k prišlecema. Niti pozdraviti ga nista utegnila.

»Že spet dva potepuha ničvredna? Marš od tod! Da se mi takoj pobereta in izgineta! Nobenega berača, ki bi mi delal nadlego, nočem videti! Poberita se!«

Kristus in sv. Peter sta obstala. Žalostno je zmajal Kristus z glavo in dejal:

»Želel je! Naj naju ne vidi več, dokler se ne spokori in ne poboljša!« Dvignil je roko in tedaj je kmet zarjul kot ranjena zver in se slaboten opotekel:

»Ne vidim! Pomagajte! Ubijte capina, ki sta me urekla! Uuuu!« Zastonj so ljudje iskali popotna, nikjer več ju niso videli.

*

Nad dvajsetkrat je od takrat kukavica oznanila pomlad. Bogati mišjedolski slepec je postal po dolgem preklinjanju vsega ves drugačen. Izpremenil se je. Vaščanom je odpustil vse dolgove in revnim je postal dobrotnik in drugi skrbni oče. Bogastvo se mu je še bolj množilo. Dolge dneve, ki so bili zanj brez sonca in svetlobe, je premolil. Obžaloval je vse svoje zagrešene hudobije... Ljudje so pozabili na njegove surovosti, smilil se jim je in pomilovali so ga.

Bilo je na sv. Lucije dan. V Mišjem dolu je bil takrat semenj. Kupčija je bila zelo dobra — kupcev in prodajalcev se je kar trlo.

Konec vasi sta ob studentu sedela dva ponižna berača. Mimo-idoče sta milo prosila darov. Malokdo ju je ošvignil s pogledom. Tod mimo je prišel slepi bogatin, ki ga je vodil dobri sosed. Čul je milo prošnjo beračev in vsakemu je vrgel cel tolar, obenem pa potarnal:

»Pa prosita za slepca, da se ga Bog usmili!«

Berača sta vstala. Mlajši od njiju — bil je sam Kristus s svetim Petrom — je dejal slepčevemu vodniku:

»S tole studenčnico mu izmij veke in spet bo videl, ker spokoril se je za svoje nekdanje hudobije!«

Sosed je storil, kar mu je bilo rečeno, in slepec je spet videl. Padel je na kolena in se hotel zahvaliti neznancu, a berača sta izginila. Na mestu, kjer mu je bil povrnjen vid, je dal v zahvalo sezidati lepo cerkvico sv. Lucije — priprošnjice za ozdravljenje očesnih bolezni. Vodo pa, ki priteka še sedaj iz skal, hodijo iskat daljni in bližnji Dolenjci. Pravijo namreč, da se vsakemu pozdravijo bolne oči, če se le nekajkrat umije s to zdravilno studenčnico.

LEV, OSEL IN LISICA

Lev, osel in lisica so se nekoč pobratili in šli skupaj na lov. Ko so veliko divjačine pobili, ukaže lev oslu, naj plen razdeli. Osel je razdelil vse na tri enake dele in prosil leva, naj prvi izbere. Lev, ki je kralj živali, je pričakoval, da mu bo osel odkazal večji del kakor obema ostalima. Tako bi se spodobilo za kralja. Zato se je razkačil in raztrgal osla. Nato ukaže lisici, naj še enkrat deli. Lisica je prisodila skoraj vse levu, sebi pa prav malo. »Kdo te je naučil tako deliti?« vpraša lev. — »Koža raztrganega osla,« odgovori lisica.

I. V.

Ivan Čampa

Zgodba o ubitem kamenčku

Ilustrirala Marjanica Čuček

Končno je bilo Vikovi mami le dovolj. Zadnjič, ko je strl tablico, se ni nič jezila in mu je takoj kupila drugo, saj vé, da se človeku lahko ponesreči. Zdaj pa, ko se je kar trikrat zaporedoma vrnil iz šole z ubitim kamenčkom, le ni mogla razumeti, kaj dela ta otrok, da v njegovih rokah nobena stvar ne dočaka pravega konca. Zato sta pošteno zaplesala, ko jo je dopoldne spet prosil za denar.

»To je pa vendar več kot od sile! Kaj si ga spet sesul? Solit se pojdi, da boš vedel! Saj bi ves denar, ki ga premorem, skoraj za tvoje kamenčke ne zadostoval.«

Ko pa ji je med jakim sveto obljubil, da bo za naprej pazil in da ne bo nobenega kamenčka več ubil, jo je navsezadnje le omehčal.

»Naj bo še za enkrat. Toda le zapomni si: če ga spet zlomiš, jih boš dobil. Te bom navadila pazljivosti, ali ne?«

In odšel je po kosilu v šolo s trdnim namenom, da bo na vso moč pazil na novi kamenček. Vedel je, da se mama ne šali, zato se je pošteno bal, da bi jih ne dobil.

Komaj pa je odložil torbo in postavil kamenček v zarezo na klopi, je priropotal tisti divjaški Marolt s Studenca, ki je že četrto leto hodil v prvi razred. V šoli so mu rekli »kradljivec«, ker je smuknil vse, kar mu je prišlo pod roke. Kot kozel se je zaletel v prvo klop in — o groza! — Vikov kamenček se je strkljal na tla...

Viku se je kar stemnilo pred očmi. Še nikdar ni občutil take groze. Globoko pri srcu ga je nekaj stisnilo, tako nekako kot tedaj, ko v Lavričevi gostilni čakajo Miklavža in se Viko silno boji parklja.

Prvi hip je bil sicer prepričan, da se kamenček ni ubil, ker ni mogel razumeti, da bi se mu danes že v četrto primerila taka nesreča. Ko pa se je sklonil in ga s tresočimi se rokami pobral, se je prestrašil: kamenček je bil kar dvakrat prelomljen.

Sam ni vedel, kam naj se zdaj dene. Kot blisk so mu švigale misli skozi glavo.

Če bi bil vsaj tako močan kot tisti Marolt maroltasti, ki je rogovilil še po zadnji klopi, bi ga tako premlatil, da bi še sedeti ne mogel. Pa kaj, ko se ga še dotakniti ne upa — tega velikana z razkuštranimi lasmi! Navsezadnje bi pa tudi nič ne pomagalo, če bi jih onemu še tako naložil — kamenček je ubit, pa je.

Kaj pa, če bi doma zamolčal in se tako izognil zasluženi kazni? Če pa ne bo mogel utajiti, ko mu bo šla mama pogledat v torbo!

Če je še tako premišljeval, kako naj se izmota iz te zadrege, mu ni hotela nobena pametna v glavo.

Že naprej se je sam sebi tako neizrečeno smilil, ker jih bo doma dobil, da so se mu kar same od sebe udrle solze čez lica, in ga gospodična, ki je prav tedaj stopila v razred, kar ni mogla potolažiti. Še to je komaj izvlekla iz njega, zakaj joka.

»Pojdi, pojdi! Tak fant, pa bo jokal? Te ni nič sram?«

»Če bom pa tepen doma!« je tožil v raztrganih besedah.

»Kaj še! Kar povej mami, da sem jaz rekla, da te ne sme.«

»Če bom pa vseeno... jooo...«

Gospodična je imela Vika izmed vseh učencev najrajši. Bil je najpridnejši v razredu in je znal čitati in pisati male črke še prej, kot je začel hoditi v šolo. Tudi podpisati se je že znal.

Ker pa zdaj le ni nehal, je postala nepotrpežljiva in mu je zagrozila: »Zdaj je pa dovolj! Če ne boš takoj utihnil, te bom postavila v kot ali pa klečat!«

Tega se je pa Viko tako zbal, da sam ni vedel, kdaj so se mu posušile solze. Gospodično je imel prav rad, zato si je takoj mislil, da ne bo prida, če se ji zameri.

Prijel je konec ubitega kamenčka in začel pisati. Večkrat si je domišljal, da so njegove številke prav tako lepe kot one na tabli, ki jih je napisala gospodična.

Danes pa ni utegnil misliti na to. Vedno znova si je belil glavo zaradi kamenčka, ki ga je zdaj rezal v roko in ga spominjal dóma, kjer jih bo dobil. Od časa do časa je prav globoko zajel sapo kot otrok, ki je prej dolgo jokal.

Nenadoma ga je gospodična poklicala.

»Pojdi k tabli in pazi, da ne bo nemira; takoj se vrnem.« Odšla je, Viko pa se je postavil na oder in gledal po razredu. Ej, od tukaj se vidi po sobi vse drugače, kakor če se ozreš iz prve klopi!

Včasi je bil ves ponosen, da sme takole paziti. Imel je to za veliko odliko, ki jo je gospodična dala samo njemu, in čutil se je vzvišenega nad drugimi, kajti zavedal se je, da ima ves razred v oblasti.

Danes pa ga je bilo kar nekam sram, da je moral stati tu gori. Prav res, da bi mu bilo ljubše, če bi bila za danes koga drugega postavila gospodična na njegovo mesto. Predobro je čutil, da tovariši v klopih niso pozabili, kako se je malo prej cmeril, in videl je, kako se mu zdaj posmehljivo muzajo. Pa ne samo fantje, tudi dekliči tam na levi strani!

Strašno ga je peklilo, da mora trpeti tako sramoto. O, predobro se je zavedal, da je izgubil prej, ko se je tako otročje kisal, polovico ugleda. Zaradi tega mu je bilo tako hudo, da bi se bil najraje znova zjokal, ali vedel je, da bi se mu potem še bolj smejali, zato se je premagal. Presneti Marolt, da mu je moral naklépati tako!

Viko je hotel na vsak način dobiti svoj ugled nazaj, toda kako, ko pa je čutil, da se spodaj samo norčujejo iz njega. Pa prav vsi, od prvega do zadnjega, le Mohor Marija s Hudega vrha je resna in ga gleda prav sočutno.

To ga je nekoliko potolažilo. Tembolj pa ga je zapeklo, ko je zapazil, da mu Marolt kaže iz zadnje klopi osle in ga oponaša, kako se je prej cmeril.

Zdaj mu je bilo več kot preveč. Najprej mu ta grdavž zlomi kamenček, potem se mu pa še tako škodoželjno smeje! Naka, tega pa ni mogel več potrpiti. Vzel je kredo in zapisal na tablo: Marolt Franc.

Velikega F še ni znal narediti, zato je napisal ime kar z malo začetnico. Prvič se je danes zgodilo, da je koga zapisal. Mama ga je zmeraj učila, da je grdo tožiti, zato se je tega držal. Danes pa se je hotel nad Maroltom na vsak način maščevati.

Kar odleglo mu je, ko je zapazil, kakšen učinek je imelo to.

Ves razred je onemel. Ker ni še nobeden poznal vseh črk, niso mogli uganiti, koga je zapisal, zato se je vsak zase na skrivaj bal, da ne bi bil on. Vsem je postalo tesno pri srcu in nastala je popolna tišina.

V tem se je vrnila gospodična. Ozrla se je na tablo, potem pa pogledala Marolta in vprašala Vika:

»Kaj je delal?«

»Nagajal je, pa osle mi je kazal.«

»Sèm!« je strogo zapovedala.

In Viku je bilo v neizrečno zadoščenju, da jih je Marolt skupil. Kar hvaležen je bil gospodični, da ga je postavila v kot. In koliko je bilo to vredno, da je imel spet svoj ugled! Zdaj bodo vsaj vedeli, kdo je on.

Ko se je pa spet spomnil ubitega kamenčka, mu je znova legla môra na srce. Presneti kamenček!

Vedno bolj se je bal mame in spet mu je šlo na jok...

Tedaj je pozvonilo za odmor in razred se je usul na dvorišče. Viko je šel zadnji. Danes mu ni bilo prav nič do igre. Kar skril se je tovarišem tja za drvarnico. Pobral je trsko in praskal z njo po pesku in spet mislil na kamenček.

Presneta reč! Da je moralo priti tako! Pa če bi se mu to vsaj čez nekaj dni primerilo, ko bi se mama že nekoliko potolažila. Ampak da se je moralo danes, pa prav danes, ko bo mama najbolj huda...

»Ti!« ga je nenadoma nekdo predramil iz premišljevanja.

Ozrl se je. Pred njim je stala Mohor Marija.

Prav nič mu ni bilo prav, da ga zdaj kdo moti in vsakemu bi se bil umaknil, če zaradi drugega ne, že zato, ker so se mu prej smejali. Mariji pa se ni, zato je ostal, kjer je bil in vrgel trsko v kraj.

»Slišiš, kaj boš res tepen doma, ker si kamenček ubil?«

Viku ni bilo všeč, da ga to sprašuje. Noben fant ne pove rad pred svojimi vrstniki, da jih bo dobil.

»Saj ga nisem jaz, saj mi ga je Marolt.«

»Zato mu je pa čisto prav, da je bil kaznovan,« je dejala deklica. Dobro se mu je zdelo, ko je videl, da drži z njim.

»Kaj bi pa rada, da si prišla za menojo?« jo je vprašal.

Nerodno ji je bilo. Ni vedela, kako bi mu prav za prav povedala, zato se je obotavljala. »Smiliš se mi, ker boš tepen,« je priznala.

»E, kaj mi če, saj bom zato vseeno!« jo je užalil.

»Pa jaz bi rada, da ne bi bil. Na, če češ to nežco, da si kupiš drug kamenček.« In ponudila mu je novce za petdeset par.

Nejeverno jo je pogledal. »Kje si pa dobila denar?«

»Mama mi je dala za žemljo, pa nisem danes nič lačna. Rada ti dam, samo da ne boš tepen.«

Viko ni vedel, kaj bi. Kaj ni skoraj greh kar takole vzeti denar in še tak, ki je za žemljo namenjen? Že je hotel reči, da ne mara, pa se je znova spomnil palice, ki ga čaka doma, in je segel po novcu.

»Kaj naj ti pa jaz dam zdaj za to?« je vprašal.

»Nič ne potrebujem, saj nisem nič na škodi,« je modro odgovorila.

»No, ti bom že kaj prinesel,« ji je obljubil, spravil novce in takoj stekel v trgovino.

Ko je spet sedel v klopi, ga je Marija vprašujoče pogledala, če je kupil kamenček. Vesel ji ga je pokazal in hvaležen ji je bil, da ga je rešila kazni.

POVSOD SE MI NOV SVET ODPRE

Griša Koritnik

Kje so tiste rožice...

Povejte, kam so šli
prelepi zvončki beli,
ki tukaj so cveteli,
pomladi prvi sli?

So z njimi tudi šle
trobentice rumene,
da čuti ni nobene,
kar piskalo jih je?

Ali kam so šle od nas
znanilke srčne sreče,
vijolice dehteče,
ponižnosti izraz?

Na božjo pot so šli
na goro k cerkvi beli,
Mariji bodo peli,
k Bogu pozvanjali.

U oltar postavljene
pri ljubi Gospé naši
so pri slovesni maši
v nedeljo piskale.

U očeh otroških spe,
zasanjane v ljubezni,
u oči se té pogrezní
in najdeš jih, srce!

Gustav Strniša

Jesen

*Jesen smehlja se, v pestri plašč ovita
prihaja k nam in že umira gozd,
odpada listje, vsepovsod razlita
minljivosti življenja je bridkost.*

*Selivke ptice krožijo v višavi,
poslavlajo se v trumah in kriče,
nemir jih nese — kje še, kje v daljavi
bo našlo smoter blodno jim srce?*

*Še sam odšel bi tja v poljane jasne,
kjer je le sonce, smeh in petje ptic,
kjer žar pomladi nikdar ne ugasne,
kjer vedno polne lehe so cvetic!*

*A tu doma? Ne, nikdar domovine
bi ne zapustil, da bi sama kdaj
ostala polna žalostne samine,
saj nam jesen ponuja tudi raj.*

*Ko k nam prihaja, pleše listje velo
in v jasnem soncu lahno trepeta,
v ognjenih barvah živo je vzblestelo
in v vetru spev jesenski šepeta.*

*Ko v zlati zarji tihi mrak prihaja,
je naše polje čudoviti svet,
z blestenjem barv duha ta čar opaja,
ves kras domovja mi je razodet!*

† Leop. Podlogar

Železniki

Gorenjski trg Železniki leži ob Sorici v Sorški dolini, kake tri ure hoda od Škofje Loke. Razteza se po ozki dolini ob vznožju mogočnega hriba Pečane ali Rakitovca, skoraj četrt ure na dolgost. Lepa in prav zanimiva dolina je to.

V trgu prebiva bistrourmo, delavno in resno, toda zadnji čas zaradi neugodnih časovnih razmer večinoma ubožno ljudstvo, ki se peča z železarstvom. Čisti, ostri zrak, bistre vode in bližnji svetlozeleni bukovi gozdi privabijo marsikaterega odličnega izletnika v tihi gorski kraj. Pozimi je pa v tej grapi bolj žalostno. Zaradi visokih in strmih grebenov mnogo hiš skozi tri mesece ne vidi sonca.

Železniki se delijo v tri dele: Racovnik, Trnje in Gorenji konec. Hiše so večinoma zidane. Spodnji del trga nosi ime Racovnik. Na močvirnem svetu je imela svoja gnezdišča divja perutnina: divje race. Najlepši je srednji del. Tod je rastlo v starih časih samo trnje, a dandanes ga krasita dve cerkvi, župna cerkev sv. Antona puščavnika in podružnica sv. Frančiška Ksav. na Logu zraven Trnja. Gorenji konec je nastal najpozneje. Ta del in spodnji trg Racovnik sta važna zaradi velikih fužin in plavžev.

V predrimski dobi so ljudje topili rudo blizu Železnikov, kar pričajo kupi stare žlindre na Štalici. Iz neznanega vzroka so že pred prihodom Rimljanov železarstvo opustili. Rimljani tukaj niso odprli rudnikov in tudi pozneje se železarstvo dolgo časa ni razvilo. Da Rimljani tu niso imeli rudnikov, nam je v dokaz to, da se do danes ni našel noben sled o rimskem bivanju v tej okolici, tudi rimski novci se niso našli. Da se tudi poznejši tukajšnji prebivalci niso pečali z železarstvom, nam pričajo darovnice nemških cesarjev, dane brižinskim škofom. V njih se omenjajo Železnikom sosednji kraji: Selca, Luža, gora Pečana-Rakitovec; Železniki pa, ki leže tik pod Pečano, niti kak drugi kraj se tu ne omenja. Sestavljalatelj darilne

listine je ta kraj natanko poznal, ker tako jasno in določno zariše mejo loškega gospostva. Gotovo ne bi bil prezrl rudnika, ki bi se nahajal v načrtanih mejah.

Listina, izdana 23. novembra l. 973. pove, da je cesar Oton II. (973—983) na prošnjo svoje soproge Teofane in svojega nečaka, bavarskega vojvode Henrika, podaril brižinskemu škofu Abrahamu nekatere dele svoje lastnine na Kranjskem. Meja podarjenega sveta drži od izvira potoka Žabnice proti zahodu čez gorske vrhove in vmes ležeče gozde na Pečani (Boscana) in do konca ondotnih planin do tam, kjer izvira Hotaveljski potok. Ob tem potoku drži meja do mesta, kjer se ta potok izliva v Soro.

Iz te listine (Schumi, U. u. R. B. I. 12) posnemamo, da je bil ta svet prostrano gozdovje. Le tu pa tam se je nahajalo kako selo: Češenjca, Zali log in obe kmetiji »Na škovinah«, nad župnijsko cerkvijo v Železnikih. Ti dve kmetiji se nahajata zaznamovani v darilni listini brižinskega škofa Albrehta l. 1348. kot »dve kmetiji na Sorškem polju«.

Leta 1260, dne 25. julija se je zavezal brižinski škof Konrad II. (1258 do 1279) s češkim kraljem Otokarjem. Ta mu je za to podelil 26. decembra 1260. gorsko (rudarsko) pravico na vseh njegovih posestvih v Avstriji. (Dimitz, G. Kr. I. 111). Ljudstvo je napravilo topilnice po gorah, pozneje okoli l. 1340. pa so postavili laški fužinarji svoje fužine nižje ob vodi, na kraju Spodnjih Železnikov.

Iz listin l. 1348. in 1354. posnamemo, da so bili prvi železarski podjetniki Italijani. Brižinski škofi so jim dajali zemljišča, gozdne parcele in jim dovolili, da smejo postaviti svoje plavže. Zato so dobivali od njih vsako četrletje po 6 mark ali 40 fenigov. Naši ljudje so imenovali novo laško naselbino, na mestu sedanjih Spodnjih in Zgornjih Železnikov, »Lahovšec«, kar se je ohranilo do današnjega dne. Laški vpliv na tukajšnje železarstvo se pozna tudi iz mnogih krajevnih izrazov, ki so se v Železnikih udomačili, n. pr. vigenj ali vidence (ital. igne = ogenj), klavže (chiuso = vodna zatvornica), fužina (fucina = kovačnica), škarjevec (scarco = odtok vodo-voda). Tudi imena raznih žebeljev so italijanska. Vendar zasledimo poleg laških mojstrov tudi domače podjetnike. Že v 14. stoletju so omenjeni: Plavec, Nikolaj Dermot, Andrej in Jurij Rumpler, Maksimilijan Lukovec; v 16. stoletju: Marko Plavec, Andrej Breclj, Gregor Kisovec. Proti koncu 16. stoletja je Matija Notar na »Farjevem potoku« ustanovil plavž in »slovensko kladvo«, ki je okoli l. 1642. prenehalo. Tuji fužinarji so se bavili večinoma le s topljenjem rude in obdelovanjem železa. Kopanje in iskanje železne rude so prepustili kmetom iz okolice, ki so jo kopali na svojih zemljiščih in donášali v Železnike na prodaj.

Železni izdelki: žebliji, železni drogovci, žage i. dr. so šli navadno po tovorih čez Zalilog in Podbrdo proti Sv. Luciji na Tolminskem, od tu pa po Soški dolini k Sv. Ivanu pri Devinu, deloma so se prodajali tudi škofje-loškim in kranjskim trgovcem.

Škofje so obsipali Železnikarje s pravicami in svoboščinami. Vse listine se niso ohranile do danes; iz ohranjenih vemo, da so bili oproščeni mitnine in desetine. Podložni so bili sodstvu škofovega oskrbnika v Loki. Pozneje so se oprostili tudi tega. Volili so lastnega sodnika, zemljiški gospodi v Loko so plačevali letno 6 mark in 40 fenigov.

Za časa kmetskih uporov leta 1515. so zrogovili tudi Železnikarji in pristopili k takozvani »Kmečki zvezi — ubogi gmajni«. Čeprav so ti uživali vse mogoče ugodnosti, pravice in svoboščine po milosti brižinskega škofa, so vendar zahtevali »staro pravdo«, stare pravice. Brižinski škof je bil zelo užaljen. Pisal je upornikom: »Nič nas ni za naše vlade bolj užalostilo kakor upor naših podložnikov na Kranjskem. Novih davkov ne zahteva

škof. Od teh davščin ne prejme škof nobenega vinarja. Okrbrnikom je naročeno, naj ne terjajo zanj več, kakor so zahtevali njegovi predniki.« Opo-minja jih k pokorščini do cesarja, ki zahteva redno le to, kar so mu dolžni od nekdanj dajati. Železnikarji so le zahtevali stare pravice in te jim je škof vrnil, pa drugače, kakor so pričakovali. Vzel jim je to, kar so jim nekdanj njegovi predniki naklonili: zemljiške in druge svoboščine.

Kmalu nato (1517) je izdal cesar Maksimilijan v smislu centralistične uprave notranjeavstrijskih dežel poseben rudarski red, ki je povzročil glede gosposčine nad rudarskimi kraji poseben preobrat. Zemljiška gospoda je izgubila v rudarskih krajih sodno oblast nad fužinarji in rudarji. Rudarski nadsodnik je imel vso sodno oblast nad rudniki cele dežele. Ta je imel svoje podsodnike na rudarskih krajih, ki so v njegovem imenu sodili v vseh zadevah, le smrtne obsodbe niso smeli izvršiti samostojno. Ta preuredba cesarja Maksimilijana, ki jo je pokrepil še cesar Ferdinand I., je močno zadela brižinskega škofa in njegove podložnike. Na mah so prišli Železnikarji ob vse od škofov podeljene svoboščine. Škof in Železnikarji so se pritoževali pri vladi, izdalo pa ni nič. Železniki so postali (1575) deželno-knežji trg in kot fužinarski kraj podvržen odredbam rudarskega ali gorskega reda. Po starem srednjeveškem običaju je dal loški oskrbnik tudi naprej vsako leto o sv. Juriju objahati in oklicati mejo loškega gospostva. Hlapci so dajali s pokanjem bičev znamenje, kako daleč oklicujejo mejo. Železnikarji so se ob tej priliki napotili na svoje meje, da so bili priča, če se jim morda ni meja kaj premenila. Med pokanjem bičev so se oglašali tudi Železnikarji in klicali: »pika pok, pika pok, mi smo cesarjev skok, vi ste pa škofov,« kar se je ohranilo še do danes, le da je ljudstvo pozabilo na pomen tega »pikapokanja«.

Leta 1848. se je z razglašeno ustavo spremenilo v Železnikih toliko, da je pripadel trg okrajni sodniji v Škofji Loki, tržani pa so dobili namesto rudarskega sodnika župana.

V dušnopastirskem oziru so spadali Železniki prvotno pod Loko, L. 1355. je postavil loški župnik Hilprand Hak Nikolaja Kancelerja z dovoljenjem brižinskega škofa Alberta in odobrenjem oglejskega očaka v Selcah kot prvega vikarja. Železnikarjem so postala Selca zelo odročna. Nič radi niso zahajali v Selca k božji službi. Zaradi vode, snega in plazov včasih niso mogli do cerkve. Ljudstvo je bilo siromašno in slabo oblečeno. V Selcah so jih zaničevali in zasmehovali, da se niso upali več pokazati se v župni cerkvi. Prosili so za samostojno župnijo pri vladi in očaku. Očak je naročil gorenjskemu naddiakonu, kamniškemu župniku Krištofu Planklju, (1619—1626), naj zadevo preišče in sporoča. Poročal je, da Železnikarji zaradi slabih in nevarnih potov res ne morejo redno v Selca. V verskem oziru so slabo podučeni; tretjina ljudi ne zna moliti ne očenaša, ne vere. Stvar je zaspala, pa se kmalu zopet vzbudila. Leta 1620. je požar uničil Železnike. Sezidali so novo, večjo cerkev in obenem poslali prošnjo za samostojno župnijo. Selški župnik je nerad dal iz rok Železnike. Da to ljudstvo vsaj nekoliko zadovolji, je prihajal opravljat božjo službo v trg vsako tretjo ali četrti nedeljo v mesecu in tudi vsaki tretji ali četrti petek. S tem pa v Selcah niso bili zadovoljni in grozili so župniku, da se ne bo povrnil več živ v Selca, če bo hodil v Železnike.

Železnikarji so vložili 5. majnika l. 1621. novo prošnjo pri oglejskem očaku. Ker ni bilo dolgo nobenega glasu iz Vidma, se je napotil fužinar Jurij Plavec sam do očaka. Pojasnil mu je žalostne verske razmere in pripravi očaka Hermolaja Barbaro do tega, da mu je 12. februarja 1622. dal ustanovno pismo. Ljudsko izročilo ve povedati, da so Selčani Playca pisano gledali, ko je jahal v Videm, še bolj pa, ko se je s pismom vračal domov.

Železnikarji so poklicali iz Ljubljane frančiškana z imenom Leo, za njim nekega Eleozarja. Selški župnik Andrej Wild je po svoji navadi prišel v trg, pa je našel cerkev zaprto.

Leta 1623. je 13. decembra gorenjski naddiakon Plankelj blagoslovil v trgu cerkev in pokopališče. Selški župnik je bil pripravljen priznati v trgu lokalijo, a Železnikarji so se hoteli od zasovraženih Selsc popolnoma osamosvojiti. Tržan Jurij Varl je odstopil dve hiši in nekaj zemljišča za župnišče. Leta 1628. je nastopil prvi samostojni župnik Luka Varl, ki je pa zaradi sporov s selškim župnikom kmalu dal slovo Železnikom. Njegov naslednik se je usedel na trdno.

Cerkev sv. Antona so zidali novo l. 1872 pod župnikom I. Mrakom, ono sv. Frančiška na Logu pa v letih 1730—33. pod župnikom P. A. Bählom.

Trg je večkrat pogorel. Omenja se velik požar l. 1620, nadalje l. 1796. in 1797. Hudo je bil prizadet trg 30. majnika l. 1820. Leta 1822. dne 23. majnika je pogorel trg popolnoma, tudi obe cerkvi. Leta 1838. dne 15. marca in 19. februarja 1846. je trg silno trpel zaradi požara. —

S protestantovskimi zmotami je okužil tržane bivši kovorski župnik Peter Kupljenik, katerega so deželni stanovi postavili kot predikanta v Lescah. Od tam je zahajal v Železnike in nekaj prebivalcev pridobil za nove luteranske nauke. Teh so se oklenili rudniški sodniki in nekatere družine: Prezelj, Robek, Kunstelj, Papler in Varl.

Leta 1584. je moral bežati, preganjan od vlade, sodnik Andrej Gampa. Ta je odnesel največ pisem, v katerih so bile potrjene Železnikarjem trške pravice. Leta 1587. dne 18. junija je prišel Kupljenik obiskat v trg bolnega luterana Felicijana Gampa. Kmetje so mu bili zagrozili, da ga zadavijo, če ga zalotijo v Selški dolini. Prišel je vseeno po skrivnih potih in padel v roke dvema loškima lovčema. Potegnila sta ga s konja, pretepla in odpeljala v Loko. Loški oskrbnik ga je dal prepeljati v Videm, kjer ga je izročil očakovemu sodišču. Kacijanarji v Begunjah so zaradi tega vložili pritožbo pri deželnih stanovih, ki so poslali pritožbo na dvor v Gradec. Ta je odgovoril, da je protestantovsko bogoslužje pač dovoljeno po gradovih, ne pa po deželi na kmetih. Vseh pritožb in nevolje je rešil vse skupaj Kupljenik, ki je med tem pobegnil iz ječe.

Ko so v 16. stoletju prišli Železniki izpod gospostva brižinskega škofa pod cesarja, se tržanom ni godilo slabo. Zasloveli so daleč po svetu po železu in žeblih. Delalo se je v dveh fužinah, dveh plavžih, petih fužnicah in kovalo po mnogih vigencih pri 110 ješah. Grodlja so napravili po tri, železa po štiri tisoč centov na leto. Bariglic žebljeve so izvozili vsako leto okoli štiri tisoč kosov in prinesli zanje domov do sto tisoč goldinarjev. To so bili za Železnike zlati časi, od katerih ni ostalo tržanom drugega, kakor nekoliko vrojenega ponosa in nekaj spominov na boljše čase. Ko so postavili na Laškem visoko carino, posebno odkar so začeli izdelovati »dratence«, je pojenjala kupčija z kovanimi žebli. Železarska obrt je propadala in z njo pešal tudi trg, ki je izgubil od l. 1800. polovico prebivalcev. Veliko se jih je preselilo drugam, kjer so si s pridnostjo služili svoj kruh, katerega jim je doma zmanjkovalo.

Železnikarji so v časih, ko jim je šlo dobro, dajali prav radi sinove v šolo. Nekateri so dosegli odlične službe: Anton Pfleger pl. Wartenau, c. kr. državni konferenčni svetnik. Znana je cela vrsta dvornih in sodnih odvetnikov, kakor: Gašper Levičnik, pl. Glomberg, dr. Semen, dr. Homan, dr. Eberl, dr. Crobath, dr. Globočnik i. dr. Mnogi člani rodovin Globočnikov in Levičnikov so dosegli prav odlične službe.

Dne 8. januarja 1909. je zatisnil v Železnikih oči tamkajšnji nadučitelj Josip Levičnik, ki je učil v Železnikih nad 65 let (1843—1908). Mnogo še

sedaj živečih Železnikarjev je hodilo k njemu v šolo. Vsi se z veliko hvaležnostjo spominjajo tega vzornega šolnika. Dva in dvajset duhovnikov je bilo njegovih učencev, na katere je bil vedno ponosen. Med njimi je bil tudi pokojni župnik in dekan v Kranju, znani domači zgodovinar, po rodu Železnikar, zlatomašnik Anton Koblar (roj. 1854., posvečen 1878.), ki je o svojem rojstnem kraju napisal mično zemljepisno-zgodovinsko sliko »Železniki« v Domu in svetu 1892., str. 271—273. Priobčeval je tudi drugod temeljite zgodovinske sestavke.

Umrli je dne 9. avgusta 1928. ter imel veličasten pogreb.

A. Lebar

Potovanje zlatega hrošča

Zlati hrošček, ki je bil tako dolgo majhen, je dorastel. Imel je lepo glavico z drobnimi kratkimi rožički in svetlimi očmi, nežne nožice in krasno, zlato se lesketajočo oblekico in prav taka krilca. Nekega dne se je ogledal v ogledalcu rosne kapljice in je rekel: »Oj, kako sem lep! S svojimi zlatimi krilci lahko letim okoli in okoli zemlje in kamor bom prišel, povsod me bodo občudovali.«

In izkobacal se je iz lepe in dišeče vrtnice, kjer je bil njegov dom in se je napolnil po svetu. Nekaj časa je hodil peš, potem pa je razprostrl svoja krilca in je odbrenčal v daljavo.

Najprej se je ustavil pri veliki njivi, kjer je bilo vse polno najlepših rož. »To je gotovo velika gostilna,« si je mislil. »Tu ostajajo najbrž najbogatejši potniki. To me bodo gledali in me vpraševali po mojih željah!« Zlezel je v prvi cvet, pa nikogar ni bilo, da bi ga vprašal, česa želi. Tudi v drugem in tretjem cvetu ni bilo nikogar. V četrtem cvetu pa je našel prav na dnu čebelico in jo je vprašal: »Čebelica, kaj pa delaš tu?« Čebelica mu je odgovorila: »Veš, zdaj ko je še lepo vreme, moram nabirati med, da bom imela pozimi kaj jesti.« — »Tako?« se je začudil hrošček, »mislim sem, da se lepo zabavaš in igraš kakor jaz in vsi boljši ljudje, ti pa delaš! Ne, to mi ne ugaja! Z bogom!« Odletel je dalje po svetu.

Ustavil se je ob mravljšču, kjer so mravlje prav pridno tekale sem in tja in prenašale svoje male punčke (jajčka). Hitro jih je vprašal: »Oj, mravljice! Kako lepo se igrate in kako dobro se imate!« Mravlje pa so mu odgovorile: »Oho, kaj pa misliš? To vendar ni igrača, če skrbimo za naše male in jih prenašamo na sonce, da se ogrejejo!« — »Hu, če je pa tako, potem pa kar z Bogom!« Ni mu bilo všeč, da je zopet tu naletel na delo; odletel je dalje.

Slabe volje je sedel na grm in se skril za velik list. Pa je zagledal dva ptička. Prvi je prinesel drobno slamico, drugi pa kosmič mahu; prvi zopet drobno nitko, drugi mehko peresce. Vse to sta s kljunčkom in krempljci spletla in pritrdila med vejice. Hrošček ju vpraša: »Kako lepo se znata igrati!« Toda ptička sta mu užaljeno odgovorila: »Igrava da se? Saj vendar spletava gnezdo za najine male.« Hrošček jima ni

odgovoril, le sam pri sebi je rekel: »Kako žalostno življenje! Delo in nič drugega kot delo! S tem pa res nočem imeti opravka!«

Ko se je na svoji poti zopet ustavil, je zagledal pajka, ki je predel svojo proo mrežo; pa mu je veselo zaklical: »Aj, pajek, kakšna pa je ta tvoja igrača?« A pajek mu je odgovoril: »Le počasi! Veš, jaz ne znam letati kakor ti, zato si moram spresti mrežo, da vanjo ujamem muho in jo pojem. Saj bi drugače ne mogel živeti.« — »Že zopet delo,« se je jezil hrošček. »Če bi vsaj prišel v tak kraj, kjer bi se mogel nekoliko poigrati!«

In je letel tja in je letel sem, pa povsod so bili vsi sredi dela. Tako je minila pomlad in je minilo poletje; že je prišla hladna jesen. Vse živali so si pripravile toplo stanovanje in so se oskrbele s hrano; le hrošček, zlati hrošček si ni ničesar pripravil. Letal je v zlatem soncu, se veselil, jedel in pil, za naprej pa ni poskrbel niti za en dan. Šel je iskat rožo, kjer je bil nekoč njegov dom; pa je roža ovenela. Zdaj je spoznal, da je najboljši čas zamudil. Nikogar ni bilo, ki bi ga bil ozel pod streho. Le orumenelo listje je bilo raztreseno po tleh. Hroščka je zeblo; skril se je pod listje, legel k počitku in je od glada in mraza žalostno poginil.

Pavle Kveder

Kako so skrbeli za moč in spretnost telesa stari narodi

Po vseh kulturnih deželah je postala skrb za telo važno življenjsko vprašanje. Današnje življenje je človeka v marsičem pokvarilo. Zaslužniti ga hoče s svojimi tehničnimi izumi. Ti so res že marsikje povsem izpodrinili človekovo delovno moč. Stroj gospodari dandanes vsepovsod, človek ga le nadzira in mu streže.

Tako življenje prinaša polno nevarnosti za zdravje. Slab zrak po tovarnah, nedovoljno človekovo gibanje, enostransko usmerjana delavnost in še druge stvari slabe človekovo telesno moč in zmanjšujejo odpornost za bolezni.

Pametni ljudje so spoznali te nevšečnosti. Odkloniti hočejo te nevarnosti. Le zdravo, močno telo bo moglo kljubovati življenjskim neprilikam. In teh neprilik je na tisoče. Zato so začeli zadnja desetletja ljudje posvečati telesni negi več pažnje. Čist zrak, toplo sonce in osvežujoča voda ter gibanje v njih, to so viri zdravja, ki naj jih zmerno in pametno uživa vsak pameten človek. To spoznanje zmaguje v svetu. Ljudje so pričeli skrbeti za svoje telo, hočejo ga ohraniti zdravega in močnega.

Zato se danes povsod po svetu ponosno dvigajo telovadnice, telovadišča, igrišča in kopališča. Tudi v naših mestih, trgih in po vaseh. Prav je! Stari, zlasti pa mladi si v njih utrjujejo svoje telo. To so domovi veselja in zdravja, domovi nas vseh, zlasti pa mladine. Starejši se vesele z mladino. Saj je največ veselja in radosti doma med zdravo mladino, če se lahko brezskrbno igra, kriči in vadi.

Mnogi se niti ne zavedo, nekateri pa celo ne vedo, da to, kar počenjamo v teh prostorih, ni nič novega. To so gojili pred nami že stari narodi. Pred več tisočletji so že spoznali ljudje koristi telesnih vaj. Zato so jih pridno gojili. Vadili so se na prostem ali pa v mnogo lepših prostorih kot jih imamo mi v ta namen. In mnogo več teh prostorov je bilo. Niso poznali še alkohola in nikotina ter drugih škodljivih razvad in vplivov. Skrbeli

so celo življenje tudi za svoje telo, zato pa niso poznali in niso potrebovali zdravilišč in bolnišnic kot mi dandanes.

Gotovo je, da je bilo življenje v starih časih zelo težko. Saj človek takrat ni poznal in izkoriščal iznajdb in izumov. Življenje starih narodov je bilo silno preprosto. Živeli so res pravo prirodno življenje, polno nevarnosti. Boj za obstanek in ohranitev golega življenja je bilo vodilo starih dni. Le zamislimo si svet tam v prvih početkih! Ves pust in prazen je bil, divji in obširni gozgovci so pokrivali zemeljske predele in divje živali so bile edini njihovi stanovalci. Človek se je moral boriti s narodo, z živalmi in ljudmi — sosedi. Veter in dež, vročina in mraz so preganjali človeka. Taval je, trpel in omagoval. Le res sposobni so ostali. Pa si je človek, umno bitje, znal pomagati. Ubil je z močno pestjo ali preprosto pripravo žival, ki ga je napadla. Pokusil je njeno meso, lačnemu je teknilo. Kožo je posušil in v mrazu je vanjo zavil svoje telo. Spoznaval je koristi, ki jih ima od živali. Samo dvoje je bilo v tistih divjih časih mogoče: ali podležiti življenjskim neprilikam ali pa postati odporen in jim kljubovati. Gotovo so mu povzročale največje neprilike živali. Te je preganjal, da je dobil potrebno hrano, ali pa so one preganjale njega. Pred njimi se je skrival v duplinah, ki so mu bile skrivališče pred mrazom in dežjem ter neprijatelji. Posebno lahko pa ni bilo uloviti in ubiti žival. Sprva ni poznal človek nobenega pripomočka — nobenega orožja. Pozneje je našel orožje, ki pa je bilo kaj preprosto: kamen ali kost ubite živali. Zato mu je poleg tega skromnega orožja zlasti koristilo dvoje: plezanje in tek. Te dve spretnosti sta mu bili življenska potreba. Kajti v nevarnosti se je pred divjo živaljo rešil le z begom in plezanjem. Živali, ki so bile slabše od njega samega, pa je preganjal in lovil. Seveda pa je bilo treba za to vztrajnosti — saj je zmogel največkrat pobiti šele upehano žival, ki mu zaradi utrujenosti ni mogla več ulti. Na ta način še dandanes love živali nekatera divja plemena. Tako dolgo goni skupina ljudi živali, da te od utrujenosti obnemorejo. Ne smemo misliti, da je takratni stari človek delal to iz krutosti in brezsrčnosti. Ne. Le preživeti se je moral in to je bil le način, s katerim mu je uspelo dobiti živalsko hrano. Seveda pa so mu bile hrana tudi rastline in sadeži.

Ko je preganjal živali ali bežal pred njimi, je moral skakati preko grmovja in jarkov — saj so bila tla marsikje neravna. Če je torej hotel človek živeti v tistih starih časih, se je moral navaditi dobro teči, plezati in skakati. Od teh spretnosti je bilo odvisno njegovo življenje. Še več. Preko voda ni bilo mostov. Zato se je naučil plavati, pa tudi potapljati se je moral, če si je hotel naložiti rib in rakov. Tako je torej potekalo težko življenje v starih prvotnih časih.

Pozneje je človek našel različne pripomočke — orodje in orožje. Da pa je mogel to orožje uporabljati, se je moral tega spet učiti. Za boj z medvedom, tigrom, levom in drugimi živalmi je bila potrebna velika moč, pa tudi silna spretnost. Človek se je priučil metati ostro kopje, streljati z lokom in ubijati s težkim kijem.

Tako nevarno življenje pa je zahtevalo utrjeno in vzdržljivo telo, dobro navajeno teh nujno potrebnih spretnosti. In zato je bil cilj takratnih starih časov: telesna moč. Le s to je mogel človek mnogokrat ohraniti svoje ogroženo življenje. Telesna moč je bila tudi vir takratnih življenjskih uspehov. Saj je bil človek tistih časov zelo podoben še danes živečim divjim plemenom. Pri teh pa je še sedaj v veliki veljavi telesna moč. To telesno moč upoštevajo, ko vodijo boje, za poglavarje si izvolijo navadno najmočnejšega in najspretnjšega izmed sebe. Močni so spoštovani, slabičji zaničevani in zapostavljeni.

Spoznali smo torej, da se je moral človek boriti s prirodnimi zaprekami, z živalmi in tudi s svojimi sosedi. Zato je potreboval moči. Bili so pač takrat časi, ki so to nujno zahtevali. Telesna moč je bila potrebna, če je hotel ubiti žival ali jo ujeti. Zavladal pa je sčasoma tudi nad ljudmi. To vse je zmozel le zdrav in močan človek. Zato se je pričelo tekmovalstvo: kdo je in bo močnejši ter spretnejši? In začele so se tudi vaje in priprave za to.

Seveda, to je bilo v prvih časih. Takrat je bil človek večen popotnik, ki se je selil iz kraja v kraj kot lovec in ribič. Sčasoma je spoznal koristi nekaterih živali. Zato jih je udomačil. Ker pa je živalim polagoma zmanjkalo hrane — paše, se je z živalmi vred selil s pašnika na pašnik.

Polagoma se je ustalil. Našel si je primeren prostor, na njem si je postavil preprost in skromen dom. Tam je ostal daljšo dobo, včasih za vedno. Spoznal je koristnost nekaterih rastlin in jih sadil. Tako je postal iz lovca in pastirja poljedelec, vezan na zemljo. Pridno jo je obdeloval in užival njene sadove. Tako so nastajala skromna naselja, sprva le raztresene posamezne hiše.

Poljedelci so si med seboj pomagali — med njimi je navadno vladalo soglasje. Nehote so se tako ustvarili nekateri zakoni, ki so urejali razmerje med ljudmi. Tem zakonom so se vsi rade volje pokoravali. Človek je postal kulturnejši, med ljudmi je zavladala mesto sovraštva strpnost. Divje živali se trebijo, umikajo se človekovi moči in orožju. Začno se za človeka mirnejši časi. Ljudje so bili odvisni drug od drugega, navezani na medsebojno pomoč. Zato so se tudi pričeli naseljevati skupno. Nastajala so skupinska naselja, vasi, trgi in mesta. Kjer pa je veliko ljudi, ne morejo opravljati vsi istega dela. Potrebni del je veliko in začela se je delitev. Nekateri so ostali poljedelci, drugi so postali rokodelci, vojaki in svečniki. Razvili so se stanovi, vsak od njih je opravljal svoje delo v korist skupnosti.

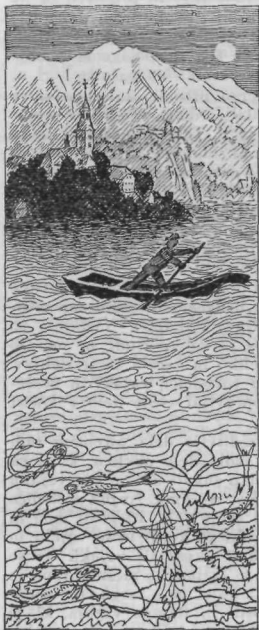
Seveda se pa s tako razdelitvijo in preureditvijo dela spremeni tudi način življenja. Človek je skušal prilagoditi svoje delo poklicu, ki si ga je izbral. Poljedelcu ni bilo nujno potrebno znati sukati orožje kot vojaku in rokodelcu je opravljal povsem različno delo kot svečenik. Nujna posledica tega je bila, da niso več vsi skrbeli tako za svoje telo, njegovo moč in spretnost kot prej. Telesno vzgojo so v istem obsegu gojili le še vojaki in delno lovci. Predvsem so se s telesnimi vajami ukvarjali vojaki. Ti so branili ostale ljudi pred neprijatelji. Lovci pa so skrbeli za mesno hrano in iztrebljali divje živali. Zdaj ne pomeni več telesna moč vsega, to izpodrineta premoženje in znanje, razne sposobnosti. In telesna vzgoja, ki je prej prinašala zdravje in moč, pojema... Tako je sprva kultura neugodno vplivala na razvoj telesnih vaj, ki zaradi nje nazadujejo ali pa se celo povsem zanemarjajo.

Telesne vaje tako polagoma izgubljajo svojo važnost. V ljudeh blede zavest, da so telesne vaje nujno potrebne, da so one tiste, ki napravljajo telo odporno in močno. Kmalu postanejo telesne vaje le še del zabave. Saj vidimo to kmalu pri vseh kulturnih narodih: tekmovalstva so kaj pogosta, žal pa na njih nastopajo le poedinci, ne večje množice. In ni bilo čudno, če so pozneje nekateri narodi zaradi zastavljanja telesne vzgoje propadli. Kako to? Prej so gojili telesne vaje vsi vprek, ko so lovili, se borili... Polagoma pa so začeli najemati kot vojake tuje plačance. Ti so potem vadili svoje telo in rastli po moči in vplivu. Telesna sposobnost teh plačanih vojakov se večja, nasprotno pa pojema in propada telesna moč in sposobnost njihovih gospodarjev. Ti so se vdali lagodnosti in sčasoma začeli propadati.

(Dalje.)

Pripovedka o zvonu v Blejskem jezeru

(Po J. Radonijeviču.) — Ilustriral Fr. Podrekar

Bil sem še otrok, ko so mi doma pripovedovali, da je nekdanj živela na Blejskem gradu prelepa mlada gospa, ki je bila vedno žalostna in je nosila črno obleko. To je bila mlada vdova. Moža so ji razbojniki v gozdu umorili in njegovo telo potopili v Blejskem jezeru. Zaradi tega je žena tako jokala, da so ji cvetoča lica obledela in z ljudmi skoraj ni več spregovorila besede.

Vsak dan se je peljala na otok in tam pred podobo Matere božje dolgo klečala in molila ali pa je sedela na bregu jezera pri studencu in je nepremično zrla v temno jezersko dno ali pa v nebo.

Zbrala je vso svojo zlatnino, srebrne posode in ves nakit, ki ga je kdaj nosila, in iz tega je dala vlti dragocen zvon v spomin na svojega ljubljenega moža. Sto in stokrat je umrlemu možu obljubila zvestobo.

Zvon so pripeljali. Bil je iz dragocene snovi. Njegov glas je bil močan in lep kakor angelsko petje; dali so ga v črno ovenčano ladjo in so z njim odrinili proti otoku.

Nenadoma je vstala divja burja in ni pomagala ne molitev, ne moč vesla; zvon in ljudje so bili pokopani v jezeru in nihče ne ve o njih ničesar povedati.

Včasih pa, kadar je nebo prav jasno in razgrne tihi večer svoja krila čez jezero in ko razlije bleda luna svojo čarobno svetlobo preko valov, se sliši iz jezerske globočine srebrni glas potopljenega zvona. Takrat se ribič upre z vso močjo v svoje veslo, ker se boji razjarjenih valov, ki mu morejo prinesiti pogubo.

Mlada vdova pa je zapustila svet in svoj visoki grad vrh pečine. Vse svoje premoženje je dala za zidanje cerkve na jezeru; sama pa je bosa romala v Rim.

Sam rimski papež je poslal v cerkev na jezeru nov zvon, sam ga je blagoslovil in mu dal čudežno moč, da se vsakemu, kdor z njim zvoni, more izpolniti ena izmed njegovih želja.

Veliko je ljudi, ki romajo na otok k Materi božji, vedno poje zvon želja; malokdo pa pomisli pri tem na ženo, ki je umrla daleč v tuji deželi, v nekem samostanu, kot ponižna spokornica.

Tako mi je pravila moja mati in jaz sem jo zvesto poslušal in si dobro zapomnil pripovedko o srebrnem zvonu in črni ženi.

DELO IGRA IN ZABAVA

Krista Hafner

Iz dnevnika Petačeve Anče

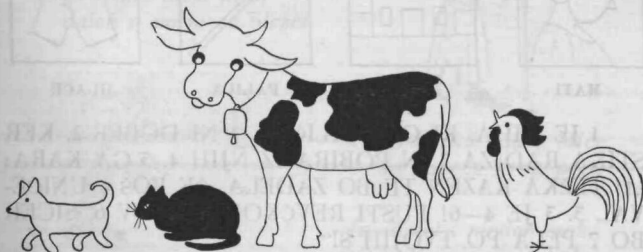
JAZ

TŌ SEM JAZ. IME MI JE ANČA. MAMA MI PRAVI TUDI ANČKA IN SRČEK MOJ, KADAR JE VESELA. KADAR PA JE HUDA NAME, ME ZMERJA Z GRDOBO IN PRISMODA MI PRAVI. ČE SE JOKAM, MI NAGAJA S CMERUHO IN MILO JERO. TO NI LEPO. ZATO NE BOM NIKOLI VEČ JOKALA — SAMO ŠE VČASIH.

STARA SEM ŠEST LET IN SEDMEGA POL. ZDAJ ŽE HODIM V ŠOLO. PRVI DAN ME JE PELJALA TJA MAMA IN JE REKLA: »TO JE PA ANA PETAČ.« OD TAKRAT SEM UČENKA ANA PETAČ. MISLIM, DA SEM ŽE UČENA, ZAKAJ VELIKO ŽE ZNAM IN VEM. SVOJE IME ZNAM NAPISATI IN VEM, KOLIKO JE BOGOV IN ŠEST RESNIC. ŠEST JIH JE. TRDINOVA MARUŠA PA JE ZADNJIČ REKLA V ŠOLI, DA JIH JE DESET. ZATO KER JE TRDINOVA IN IMA TRDO BUČO.

DANES SMO DOBILI NALOGO: ŽIVALI PRI NAŠI HIŠI. TAKOLE SEM JO NAPRAVILA:

KUŽA HOV. MUCA MIJAV. DIMKA MUUU. PETELIN KIKIRIKI.
RADA RIŠEM. KO BOM VELIKA, BOM SLIKARICA.

Prvič v šolo

Glej, kako nekdo ponosno
sem po cesti jo koraka!
Ni li to sosedov Tonček? —
O, poglej ga, korenjaka!

S torbico na rami stopa
prvič k pirom učenosti...
»I« in »U« še nista v glavi,
malo v glavi je modrosti.

Glava h glavici se druží.
Tonček gleda, gleda, gleda...
Rad preštel bi trumo mlado,
če bi šteti znal — seveda.

Tončku se v očeh zabliška,
svetlo solzo si utrne,
nič ne reče... Kratko malo
k domu svoj korak obrne...

Kdo se tam po cesti vrača,
kdo se joka, kisa, cmeri?
Tonček hoče odigrati
nov prizor o »mili Jeri«.

KONČI AHAČIČ

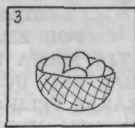
Miček — tiček

MIČEK

DEČEK

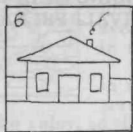
GNEZDO

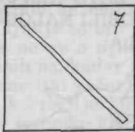
PTIČ

MATI

DOM

PALICA

HLAČE

1 JE MIHA, KI GA 5 KLIČE 1. 1 NI DOBER 2, KER
STIKA RAD ZA 3 IN POBIRA IZ NJIH 4. 5 GA KARA:
„1! TEŽKA KAZEN TE BO ZADELA, ČE BOŠ 4 UNIČE-
VAL 3. 3 JE 4—6! PUSTI REVČKOM NJIHOV 6, SICER
BO 7 PELA PO TVOJIH 8!“

Napiši zgodbico na papir in vstavi mesto števil besede. Še bolje pa je,
če mesto besede narišeš sliko.

vojatoslav
Prva šola

Ilustriral Fr. Godec

Kuža Kučmar, muc Brkač
skupaj v šolo sta odšla
v log za pisano goro,
kjer učitelj je doma.
Tam sta k bukvi počenila,
iz berila se učila:

A je sleme naše hiše,
daleč v polju se blešči.

E so vile rogovile,
hlapec jih v rokah drži.

I je gospodarjev bič,
ko nad konji zakriči.

O je pujskova klobasa,
ki se v dimniku suši.

U so burkle stare Mice,
ki ropoče krog peči.

In učitelj, moder mož,
ponoslja ščepèc tobaka:
»Dobro, Kučmar in Brkač,
kmalu bosta učenjaka!«

NAŠA POŠTA

Naši zajčki

Pri nas imamo zajčke. Ko bi vi videli, kako so lepe te naše drobne živalce. Nekoč je brat naredil mali zabojček za zajčke, ki so bili še v globoki luknji. Potem sva šli s sestro, da bi jih spravili v zaboj. Jaz sem jih vlačila za ušesa iz luknje. Mala štiriletna sestra se kar ni mogla nagledati, tako so bili živo pisani. Ali veste, koliko sem jih navlačila? Kar celih deset. To je bilo veselja. Sedaj so že čisto krotki. Pa precej razvajeni. Kadar pridem v hlev, so vsi krog mene in hočejo kruha. Skrbno jim polagam hrano, da bodo prej zrasli, ker jih bom potem prodajala. Hočem sama zaslužiti denar za »Vrtce«, ker mi ga mama tako težko daje.

Angela Ropič, Sv. Ožbolt ob Dravi.

Dragi gospod urednik!

To je moje prvo pismo, ki ga Vam pišem. Doma sem iz Št. Jerneja na Dolenjskem. Sedaj hodim v II. meščansko v Šmihel in sem gojenka. Tukaj je zelo prijetno. Č. sestre, ki nas uče, so zelo dobre in prijazne.

Učim se precej dobro. Imela sem najboljšo izpričevalo izmed gojenk. — Ali včasih pa le prikoraka kakšen cvek naproti.

Zelo rada čitam »Vrtce«, katerega z veseljem pričakujem.

Na počitnicah sem bila v Ribnici pri prijateljici Marici. Ona hodi v IV. meščansko in sva skupaj. Bili sva pri Novi štifti na božji poti. Zelo lepo je bilo, da ne morem pozabiti. Imava se zelo radi.

Srčno Vas pozdravlja

Marija Zagore,

dij. II. r. m. š., Šmihel 3, Novo mesto.

Spoštovani gospod urednik!

Pišem Vam prvo pismo, za katero upam, da ga boste sprejeli. Doma sem iz Črnuč pri Ljubljani. Gotovo ste bili že tudi Vi kdaj v naši lepi vasi. Meni so Črnuče najljubše, ker so moja rojstna vas.

V Črnučah je mnogo ljudi, ki se preživljajo s poljedelstvom in živinorejo.

V naši vasi je mnogo otrok, zato so morali leta 1938 zidati novo šolo, ki je zelo prostorna in lepa.

Pri nas doma imamo lepi beli kozi. Ena bo imela čez 14 dni mlade. Bratec skrbi še za naše zajčke, jaz pa za kokoške.

G. urednik, ko bo imela naša koza mlade, Vas najprisrčneje povabim, da si jih pridete ogledat. Naša hiša se nahaja ob glavni cesti in ima številko 76.

Prejmite prisrčne pozdrave od

Pečar Jelke.

Cenj. g. urednik!

Tudi v naši šestrazredni šoli v Petrovčah je mnogo naročnikov »Vrtca«, vendar se nobeden nič ne oglasi pri Vas. Zato sem se jaz ojunčila, da Vam napišem par vrstic o našem kraju.

Petrovče je vas, ki je znana ne samo po celi Savinjski dolini, ampak še širom Slovenije po znameniti romarski cerkvi Matere božje, kamor prihaja, zlasti ob shodih, mnogo pobožnih romarjev. Pri nas se kmetje največ pečajo s hmeljarstvom, ki donša v nekaterih letih lep dobiček. Nekoč je prišel tujec in, videč nasade hmelja, je dejal: »No, tukaj jim pa ne bo treba fiziola stradati.« Če se boste, dragi čitatelji »Vrtca«, vozili tod mimo, da boste vedeli, da to ni fižol. Vas, cenj. g. urednik, pa povabim, da si pridete ogledat ta naš lepi kraj.

V upanju, da moje pismo ne bo romalo v koš, Vas lepo pozdravlja

Tončka Hauptman,

uč. 6. raz. v Petrovčah.

Kravica prodana

Pridna bodi, kjer koli boš,
četudi malo krme dobila boš,
in mleka dosti daj!
Al' res te več ne bo nazaj?

Pridna si mi bila vedno, krava,
čeprav je bila na paši majhna trava.
Enkrat me še pogleda lepo,
preden te od tod ženo.

Metelko Franc,

učenec III. razr. na Studencu pri Sevnici.

Moje pesmi

1. Moj bratec

Moj bratec je srčkan fantiček,
prepeva kot ptiček,
se pogovarja kot modrijan,
pri tem pa je ves dan zaspan.

2. Moj bratec

Jaz imam pa takega bratca doma,
ki se jokati zna,
ki se smejkati zna,
kot da se sonček smehlja.

3. Ptiček

Tam stoji zelen grmiček,
v njem prepeva droben ptiček.
Zapel je pesmico sladko,
da v vsakem srcu je lepo.

4. Škratek

Tam stoji hišica,
majcena hišica,
v njej škratek živi,
ravno danes svoj rojstni dan slavi.
Jaz želim mu »Vse najbolje«,
naj bo vedno dobre volje.

Guzelj Ladislava,

učenka II. a razreda, Ljubljana, licej.

Cenjeni gospod urednik!

Letos se prvič oglašam v Vašem lepem listu »Vrtcu«. Doma sem z lepega Bleda. Naj Vam malo opišem svoj rojstni kraj. Bled leži v lepi savski dolini, ki jo obkrožajo ponosne Julijske Alpe in zelene Karavanke. Zato je Bled zaradi svežega planinskega zraka zelo zdravo letovišče in kopališče.

Središče vse blejske lepote je jezero. Malokje ima narava v tako malem obsegu toliko lepote kakor prav na Bledu.

Prvak slovenskih pesnikov France Prešeren opeva lepoto Bleda takole:

»Dežela Kranjska nima lepš'ga kraja,
kot je z okolšč'no ta podoba raja.«

V sredini jezera je krasen otoček s cerkvico Matere božje. Ob eni strani jezera se dviga na strmi pečini starodavni blejski grad, kot mogočen čuvar Bleda; v ozadju pa se dviga Triglavsko pogorje.

Bled ima tudi veliko hotelov in vil, kamor pride v poletnem času mnogo gostov z vsega sveta.

Vsako leto, ko jezero zamrzne, so na ledu motorne tekme.

Prav prisrčno Vas pozdravlja

Anton Črnologar,

uč. VIII. oddelka ljudske šole na Bledu.

Dragi g. urednik!

Oglašam se prvič v »Vrtcu«, ker sem še majhna. Stara sem osem let in hodim v 3. razred. Moj bratec Slavoj pa v 2. razred. Sestavila sem pesmico in prosim, če bi jo natisnili v »Vrtcu«:

Večer

Mrači se, mrači,
že avemarijo zvoni.
So žabice v mlakah začele svoj rega
in ptički že spe.

Tam v hišici beli pa dete bedi,
na nebu lepo že zvezde migljajo
in dete zaspí.
Ga jutranje sonce spet prebudi,
potem na trato leti
in rožice trgat hiti.

Lepo Vas pozdravlja

Vlasta Makarovič,
učenka 3. r., Lučine.

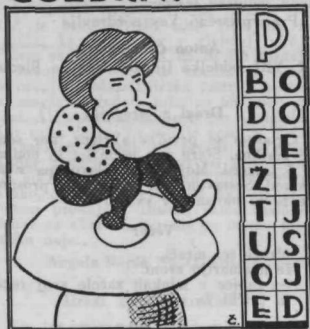
Iz uredništva

Nekateri dopisniki ne vedo, da morajo biti rokopisi pisani samo po eni strani papirja. Med vrstami naj bo toliko prostora, da je mogoče še kaj popravljati. Uredništvo sprejema samo rokopise, upravnništvo pa vse, kar zadeva naročnino. Rokopisov ne vračamo. Uredništvo pri najboljši volji ne more odgovarjati posameznikom. Dobre stvari pridejo prej ali slej na vrsto. — Ugankarji naj na pisma prilepljajo znamke za 1 din 50 p, ali pa sporoče rešitve po cenejši dopisnici.

SKRITE STEZICE

1

GOZDNA.

2

KLASJE.

KVETEZANSKAT KAKRSNASETEV

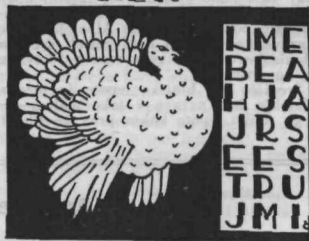
3

CVETJE IN TRNJE.

4

REK

Rešitve je treba poslati do 15. septembra uredništvu »Vrtica«, Ljubljana, Aleksandrova cesta 10.

Reševalec mora priložiti odrezek, ki je označen na ovitku »Vrtica«.

Za pravilne rešitve dobi 5 izžrebanih nagrad: nalično pero ali lepo knjigo.

Razpis književne nagrade

»Slomškova družba« v Ljubljani razpisuje za »Vrtčevo knjižnico« nagrado 2000.— din za najboljšo mladinsko povest, namenjeno otrokom od 10. do 14. leta. Poleg častne nagrade dobi pisatelj še običajni honorar.

Snov je lahko poljubna. Delo mora biti izvirno, literarno dovršeno in vzgojno, a brez vsiljive tendencioznosti, v obsegu okrog 5 tiskovnih pol, t. j. 80 strani »Vrtčeve knjižnice«.

Dva pretipkana izvoda naj se pošljeta do 1. januarja 1941 »Slomškovi družbi« v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Ime in naslov avtorja z navedbo povesti je treba priložiti v posebni zaprti kuverti.

»Slomškova družba« v Ljubljani
18. julija 1940.

Ivan Štrukelj,
predsednik.

A. Lebar,
tajnica.